

JUAN KRUTZ ZAPIRAIN

Zure Pasio Santua

ATAÑO

San Frantziskoren bizitza

ZURE PASIO SANTUA

ASIS'KO SAN FRANTZISKOREN
BIZITZA

AUSPOA LIBURUTEGIA
(153)

Auspoa Liburutegia
(EDITORIAL AUSPOA)

Plaza Santa María, 2 — Tolosa, Gipuzkoa
Teléfono (943) 67 12 82

JUAN KRUTZ ZAPIRAIN
ATAÑO

ZURE PASIO SANTUA

ASIS'KO SAN FRANTZISKOREN
BIZITZA

AUSPOA LIBURUTEGIA

1981

Azala: Víctor Gebhardt: «La Tierra Santa»,
Espasa y Compañía Editores, Barcelona:
Jerusalen'go ikuspena.

© Auspoa Liburutegia (Tolosa - Gipuzkoa)
Inprimatzaille: Itxaropena, S. A. - Errikobarra kalea, 2 - Zarautz
ISBN 84-7158-095-0
Depósito Legal: S. S. 618/81
Diciembre 1981

ARKIBIDEA

Itzaurrea	9
<i>Juan Krutz Zapirain</i> : Zure Pasio Santua . .	21
<i>Ataño</i> : Asis'ko San Frantziskoren Bizitza .	45

ITZAURREA

Edozein bertsozalek dakianez, amabi, amabost edo ogei bertso izan oi dituzte, geien-geienetan, bertsolariak betidanik eskeintzen dizkiguten saillak.

Bearbada, bertso-paperaren neurriak ortara beartzen zituan. Zenbat toki, ainbeste bertso, alegia.

Bañan, noizean bein bada ere, azaldu izan oi dira bertso geiagoko emaitzak: Alzo'ko Imaz'en *Pasio Santua*, 65 bertso; *Alzo'ko mixioa*, 36 bertso, bederatzi puntukoak; eta *Azken juizioa*, 69 bertso; Azkoiti'ko Jose Maria Estrada'ren *Pasio Santua*, 32 bertso; Azpeiti'ko Frantzisko Iturzaeta'ren *San Inazioren bizitza*, 57 bertso; *Nekazarien kezkak*, 72 bertso; eta *Meza Santua*, 41 bertso; Juan Baxurko'ren *Iñazio Deuna*, 171 bertso; *Jesukristoren bizitza*, 181 bertso; eta *Ibilkari bikain bat*, 45 bertso; Basarriren *Atano III, bere edestia bertsoan*, 73 bertso.

Eta une ontan gogoratu ez eta izendatu ga-berik, izan diteke bat baño geiago ere.

Bañan danetan ezagunena, Errenteri'ko Juan Krutz Zapirain'ek Brabante'ko Santa Jenobebaren bizitzari buruz jarri zuana izango da, dudarik gabe.

Olakoak, orrenbeste bertso izanik, poema izena obeto merezi dute, guk uste beintzat, bertso-sailla baño.

Santa Jenobebaren poema ori, bere 123-124-125'garren alean argitaratu zuan *Auspoa* liburutegiak. Baita Zapirain orren bizitzaren argibideak eta gañontzeko bertsoak ere.

Bizitzaren berri ematerakoan, Juan Krutz orrek Pasio Santuari jarritako bertsoak ere bazituala esaten genduan.

Artarako, Don Manuel Lekuona'k *Yakintza* aldizkarian (1) idatzitako lerro batzuk aldatzen genituan:

«Elizan entzundako itzaldietatik gaia artu-ta, orain berriro egiñik utzi digu beste lan luze bat ere: Jesus'en Nekaldi ta Eriotza».

Ori irakurri orduko, Lekuona jaunaren etxe-ko atea jo genduan, bertso oiek nun arki genezazken galde egiñez. Bañan ez genduan guk nai bezelako erantzuerarik jaso:

— Ezeren arrastorik ez daukat orain buruan. Bertso oiek nunbait ere idatzirik gelditu bear zu-

(1) 1934, XI-XII.

tela ematen du, bañan ez dakit ezertxo ere. Izan ere, andik laixter gerra etorri zan, eta olako gauzak joan egingo ziran nere burutik.

Ondoren onela esaten genduan *Auspoa*'ren zenbaki ortan:

«Ta gure artxiboari ere astiñaldi bat eman diogu, alakorik ezer agertuko ote zan. Bañan alperrik gure egiñala. Beraz, oraingoz beintzat, galdutzat eman dezakegu sail ori».

Arazo ori ortan gelditu zan. Gu, egia esan bear badegu, etsita geunden. Bañan andik bost bat urtera, sobre lodi xamar bat etorri zitzai-gun korreoz, eta norengandik eta Don Manuel Lekuona'rengandik.

Lenengo orrian, onako lerro auek irakurri genituan:

«Oyartzun'dik 1980gn Urrilla'ren 20'an.

A. Antonio Zabala

Xabier

Agur Aita Antonio: Ba nuen nik zerbait erre-zelo, aspaldi batean eman nizkitzun bertso-ale aietaz gañera izan bear nuala aundiagoko beste bilduma bat nunbaitean naastua, aspaldi batean Lexoti zanaren aotik jasotakoez osatua. Eta orra nola diran gauzak: egun oietako batean topatu det nere papel zaarren artean nik erre-zelo nuan bilduma —naiko interesgarria— eta bilduma artaz gañera, zer uste dezu? Gure Juan Krutz Zapirain'en Jesus'en Pasioa.

Kontentu egongo zera noski.

Korreo zertifikatuz bidaltzen dizut bilduma osoa. Erantzun eidazu, artzen dezunean. Eta eman zure inpresioa.

Agur, orrenbestez. Zurearen zai gelditzen da zure adiskide:

Lekuona zaarra».

Ondorengo orriak, bertsoz beteta eta makinaz idatzita zeuden. Danetara irurogei ta lau bertso, aurretik onako izenburu au zutela: *Zure Pasiyo Santua, Juan Krutz Zapirain*.

Guretzat pozik aundiena izan zala, esan bearririk ere ez dago noski.

Bañan pozaren urrengoa, buru-austea. Zapirain'en bertso oiek lenbailen argitaratu nai, bañan oztopo bat arkitu genduan: bertso gutxi ziran *Auspoa*'ren liburu bat osatzeko, gure liburu oiek aundiegiak ez badira ere.

Olakoetan ainbeste aldiz egin izan degunez, Juan Krutz Zapirain'en bertsoak beste bertsolariren baten bertsoekin uztartu bear, batenak bakarrik ezin eta alkarrekin argitara emateko. Norrekin, ordea?

Zalantza ortan giñala, Zapirain orren Salbador illobak ere beste bertso-sail luze bat, beste poema bat bazuala gogoratu zitzaigun, eta gaia ere osabarenarekin uztartzeko modukoa zuana: Asis'ko San Frantziskoren bizitza.

Ain zuzen, bizitza ori ere orretxegatik gendukan argitara atera gabe: berak bakarrik *Auspoa* liburutegiaren zenbaki bat osatzen eta betetzen etzualako.

Bizitza ori bi bidetatik etorria genduan: egillearen beraren eskutik jaso eta Don Manuel Lekuona'k bialdua.

Salbador Zapirain ori, Juan Krutz Zapirain' en anai Joxeren semea eta Errenteri'ko Bordaxar baserrian jaioa, ezaguna du *Auspoa*'ren irakurleak, orain baño len.

Bere burua *Ataño* izenordeaz izkutatu nai izan badu ere, bera da *Txantxangorri kantaria* eta *Txori* izeneko liburuen egillea.

Eta, Jaungoikoa lagun, beraren idazlan geiago ere agertuko ditu denborarekin *Auspoa* liburutegi onek.

Ataño orrek, bertsolaria eta kaputxinoa dan aldetik, San Frantziskoren bizitza bertsoarako berextea, oso gauza egokia eta itxurazkoa zan noski. Bere kaputxino izateari zor ziona, alegia.

Bañan bertso-sail luzea egitea, bere osabarengandik datorkiona izango du, orrela familiaren tradizioari jarraipena emanaz.

Orregatik, osaba-illoben poema auek batera argitaratzea, oso bidezkoa iduritu zitzaigun eta ala egin degu.

Bañan beste motiborik ere bada aurten, *Ataño*'ren San Frantziskoren bizitza agertzeko. Egunkarietan-eta irakurleak ikusiko zuanez, san-

tu aundi ura jaiorik zortzireun urte geran urte ontan betetzen baitira.

Ori dala-ta, ospakizun ederrak egiten edo prestatzen ari dira an eta emen. Izan dedilla, bada, San Frantziskoren bizitza au, ospakizun oien artean, guk eskeintzen diogun tantatxoa.

Juan Krutz Zapirain'en Pasio Santuaren poemari buruz, oar bat egin nai genioke irakurleari.

Zapirain'ek idazten eta irakurtzen etzekian. Santa Jenobebaren bertsoak papereratzeko nola moldatu zan, Don Manuel Lekuona'k adierazita dakigu. Juan Krutz orren etxean, Donosti ondoko Loiola'n, gaur kuartelak dauden ortan, Telleria baserrian, arratsero Santa Jenobebaren bizitzaren zati bat irakurtzen omen zuten; ondoren, bestek irakurtzen entzundakoa Zapirain'ek bere gogoan erabili eta bertsoan paratu; urren-go goizean andreari esan, onek luma artu eta idatzi.

Pasio Santuaren beste poema oni buruz, «orain berriro egiñik» esaten digu Lekuona jaunak *Yakintza* aldizkari ortan, 1934 urtean. Monarkiaren azken urteetan edo errepublika jarri berrian egindako lana izango da, beraz, seguru aski.

Bañan emaztea 1918 urtean illa zuan Zapirain'ek, gripeak jota. Orregatik, beste norbaitek egin bearko zion sekretario-lan ori, nor izan zan ez badakigu ere.

Bi poema oien artean beste diferentzi bat ere bada, eta garrantzi pixka bat duana bera.

Santa Jenobebaren bizitzaren gertakizunak Juan Krutzek liburutik entzun, bertsoak paratu eta andreak paperera pasa, oiek danak ordu gutxiren barruan egiten ziran.

Pasio Santuaren poema egiterakoan, berriz, geien-bat elizan sermoietan-eta entzundakoak jarriko zituan bertsoetan. «Elizan entzundako itzaldietatik gaia artu-ta» esaten du Lekuona jaunak.

Bañan ez dira oiek egun batean entzun eta ikasten diranak. Aspalditik, txikitandik noski, asiko zan Pasioaren berri bereganatzen. Eta elizan ez-ezik, dotriñan, etxean eta abar ere bai.

Oraingo ontan etzitan, beraz, entzun berriak bertsoetara itzuli; aspalditik buruan zituana artu zituan orretarako. Berak azken bertsoan aitortzen duana:

Barkatu, Jesus: nik esan ditut
dakizkidanak buruan...

Eta, guk esan bear bagendu, buruan ikasita ez-ezik, biotz barruraño sartuta ere bazituan Zapirain'ek poema ontan adierazten dituanak; sentimentu aundiz jarritako bertsoak baitira.

Edozein moduz, bertso auek ez dira, Santa Jenobebarenak bezela, gaur gauean entzun eta bigaramon goizean idatziak. Pasioaren poema ontan, esangaiak Juan Krutzek entzun zituane-tik besteren batek bertsoak paperera pasa zizkion arteraño, urte askoren tartea dago.

Tarte ori oso gogoan eduki bear degu, orain esatera goazena ondo ulertuko bada.

Ain zuzen, Lekuona'rengandik Pasio Santuaren poema jaso eta irakurtzeari ekin genionean, bertso batzuei ezagun itxura artu genien.

Orduan, Alzo'ko Imaz'en liburua (*Auspoa*, 68-69-70) artu genduan, eta aren Pasio Santuaren bertsoen orri-aldean zabaldu. Eta auxe agertu zan: Juan Krutz Zapirain'en bertso batzuk, Alzo'ko Imaz'en beste poema ortan ere bazeudela. Ez berdin-berdiñak; bañan bai antzekoak.

Galdera au egingo du orain batek baño geiagok: Zapirain'ek Imaz'i kopiatu ote zion? Erderaz esaten danez, *plagio* egin ote zuan?

Ez det uste, *kopiatu* eta *plagio* itzak oso egokiak diranik. Aozko literaturan, eta idazten eta irakurtzen ez dakiten egilleen artean are geiago, gauzak bestela gertatzen baitira edo gerta baititezke.

Beste ezertan asi baño lenago, auxe esango genduke: idazten eta irakurtzen ez dakiana, ezin izan ditekela, gure iritzirako beintzat, oso kopiatzalle iaioa.

Zapirain'ek, lenago esan degunez, Pasioaren berri elizaz kanpora ere ikasia zuan. Erakusle izango zuan, adibidez, Alzo'ko Imaz. Arek Imaz'ek Pasioari jarritako bertsoak txikitandik buruz jakingo zituala, guk beintzat ez degu dudarik egiten.

Eta gero, urteen buruan, berari ere Pasio Santuari bertso batzuk paratzea gogoak eman.

Bañan, dakigunez, berak bakarrik ezin bertsoak, asmatu alean, paperera pasa. Buruan edukiko zituan; bañan seguru aski denbora luzean eta Imaz'en bertsoekin batera eduki ere.

Eta antxe, etxe berean bizi izanik, Imaz'enak eta bere bertsoak alkarrekin nastu; eta, denborarekin, bertan sortuak eta etorkiñak ezin bata bestearengandik berezi.

Ain zuzen, Imaz'en liburuaren itzaurrean esaten genduanez, oni ere gauza bera gertatu zitzaion: berak ere baditu, bere poemak, Aita Basterretxea'k XVIII'garren mendean jarritako eta Euskalerra guzian ain ezaguna zan Pasio Santuaren poematik artutako bertso batzuk. Imaz'ek ere txikitandik ikasia izango baitzuan beste poema ori.

Kontu polita da au ere: XVIII mendeko Pasio Santuaren poemak, XIX mendekoari zerbait eman; eta XIX'garrengoak ere bai XX'garrengolari. Eta ortarako bide, erriaren burua izaki.

Orregatik, *kopiatu*, *plagio*, eta orrelako itz itxusirik, ez dezala iñork aldi ontan erabili.

Askozaz ere zuzenagoa eta egokiagoa da, noski, Zapirain'en poemaren iturrietako bat Alzo'ko Imaz'en beste poema ori izan zala esatea; Imaz'en poemaren iturrietako bat Aita Basterretxea'ren poema izan zan bezela, alegia.

Esaera laburrak ere izango ditu, bearbada, Zapirain'ek uste gabean Imaz'i artuak. Bañan oiek danak bereizteko, lan aundia bearko litza-ke. Orregatik, oiek alde batera utzirik, bi poe-

ma oietan berdiñak edo berdintsuak diran bertsoak esango ditugu:

Zap.— 1:	Im.— 4
Zap.— 3:	Im.— 1
Zap.— 4:	Im.— 2
Zap.— 5:	Im.— 5
Zap.— 6:	Im.— 3
Zap.—17:	Im.— 6
Zap.—18:	Im.— 7
Zap.—20:	Im.— 9
Zap.—24:	Im.—12
Zap.—25:	Im.—11
Zap.—26:	Im.—13
Zap.—28:	Im.—14
Zap.—30:	Im.—15
Zap.—31:	Im.—16
Zap.—32:	Im.—17

Len esan bezela, bertso auek ez dira berdiñak; antzekoak bai. Zapirain'ek, aspaldian buruz ikasi eta erdi aztuak izango zituan. Eta gero, berak ere Pasioari bertso jartzen ekin zionean, buruan erdizka zituan bertso oiek berritu eta osatu egingo zituan, puska aiek bereak etzituala oartu ere gabe.

Bañan bere-bereak dituan beste bertso oietan, Zapirain'en joskera bete-betean ikusten da. Santa Jenobebaren bertsoetan erabilli zuan joskera eder ori, alegia.

Orrenbesterekin, oraingo auek ere nolanaiko bertsoak ez dirala esanik dago.

Oso kontalari ona zan Juan Krutz Zapirain. Gertaeraren aria garbi eta zuzen eramaten zekiana, esan nai degu.

Ala ere, maiz xamar eten egiten du kontararen jarduera ori, batzutan berak Jesukristori bere sentimentuak agertzeko eta bestetan guri, pekatarioi, itzegiteko.

Bere *narrativa* eten, beraz, bañan lirika ederrenez jantzi eta aberasteko.

Olakoak, Zapirain'ek Jaunari edo guri esanak, *comillas* tartean ezarri ditugu. Kanpoko abots bat balitz bezela, alegia; *vox en off*, erderaz esaten danez.

Era ortan, *comillas* tartean nabarmenduta, irakurleari bere lana erreztu egiten zaiola uste degu.

Poema ori teatroa balitz, oiek danak *koro* edo irugarren personaje baten aotan jarri bearke lirake.

Onenbestez, esan bear guziak esanik daudela uste degu.

Irakurleak ekin dezaiola, beraz, irakurtzeari, eta osaba-illoben poema auek bere gustokoak izan ditzala.

A. Z.

Juan Krutz Zapiain

ZURE PASIO SANTUA

1. Aita Eternuak, gure bearrik
zeruetan etzuana,
agertu zuan amoriyua
gizonagatik emana:
bere Semia erremeitzera
bialdu zuen gugana,
gutxi kostata mundu ontatik
ez da atzera juana.

2. Zeruko atiak itxi ziran ta
gelditu giñan kanpuan:
kondenatuak inpernuan ta
justuak berriz linbuan.
«Gureganako amoriyuak,
Jesus, ekarri zinduan...»
«Pentsatu ondo zenbat kostata
nola libratu ginduan».

3. «Jesus maitia, argitu zazu
nere entendimentua:
konbeni bazait kantatutzia
zure Pasiyo Santua;
bigarren txandan berritutzeko
artu dut pentsamentua,
zeru-lurrian egin dezadan
danon kontentamentua».

4. Adan ta Ebaren jatorriz dator
pekatu orijinala:
aren mantxatik garbitu gabe
zerurako ez giñala.
Jesus maitiak ori logratzen
egin digu egiñala,
«aitortzen degu zorionian
guretzat jaio ziñala».
5. Adanen zorra pagatutzia
zer kosta zaion Jesusi,
Pasiyu ontan meditatuta
guk bear degu ikasi.
Tormentu kruel eriyotzakin
animak ditu erosi,
nor-beriarri kontu zaiogun,
galtzia ez du merezi.
6. Adan ta Ebaren bidez datozen
kastiguak genituan,
pentsatu ondo milagro batez
nola libratu ginduan:
itsuak bista, mutuak itza,
illak piztutzen zituan,
«aste santuan oroi gaitezen
zenbat sufritu zenduan».

7. Jerusalem'a allegatu zan
Erramu-egunarekin,
errezibitu zuten juduak
onore aundiarekin.
Parisiyuak ikusirikan
ainbeste jendearekin:
«Gizon ori iltzen ez baldin bada
pakerik ez da gurekin».
8. Anas ori zan Pontifizia,
parisiyuen burua,
ark jarri zuen auzi-gelara.
junta egiteko ordua:
«Gizon au iltzen ez baldin bada,
nastu bear du mundua;
al dan lenena egin biagu
ezkutatzeko modua».
9. Jesus joan zen apostoluakin
Jesemani'ko ertzera,
Uri Aundiya deitzen zitzaion
ermitañuen etxera;
gaba artan nola salduko zuten
eman ziyen aditzera:
«Barren gaixtoko diszipulua,
Judas, zu izandu zera».

10. Jesusen itzak zuzenak ziran,
Pedro egin zan beldurtu:
nola nai zuen bere burua
ogi eta ardo biurtu:
«Anima asko daude debillak,
aiek nai ditut indartu;
zuenganako amoriyuak
ontaraño nau biartu».
11. Ostegun Santu apal aurreko
Jesusen samintasuna,
bigarren txandan agertu zuen
bere Jaungoikotasuna:
«Zuetan batek gaur salduko nau».
Pedroren bildurtasuna!
Etzan alare asko zuzendu
Judasen okertasuna.
12. «Allegatu da nere ordua,
mundua arreglatzeko,
Testamentua Zarra utzita
Lege Berriya jartzeko.
Desio aundi bat neukan zuekin
Pazkua zelebratzeko,
orain prestatu bear zaituztet
Jauna errezibitzeko».

13. Ostegun Santu apal ondoko
Jesusen umildadia:
apostoluen oñak garbitzen
zeru-lurraren Jabia;
denen atzetik atrebitu zan
Judas lotsarik gabia,
alako biyotz gogorrekua
jaio ez balitz obia.
14. Oñak garbitu zizkatenian
artu zituan kalizak,
mundua mundu zan bitartian
kontserbatzeko Elizak;
aragiya ogi, odola ardo,
konsagraziyoko itzak;
salbatutzeko au eskatzen du
pekatariyen bizitzak.
15. Bere gorputza konsagratuta
ematen abiyatu zan,
Lege Berriyan lendabiziko
San Pedro komulgatu zan;
aurrenekotik azkeneraño
denentzat allegatu zan;
Judas paltsua, Jauna artuta,
segiran apartatu zan.

16. Ordu laurden bat bide zeguan
Jesemani'ko baratzâ,
an pasatzia pentsatu zuen
Ostegun Santu arratsa;
bere Aitari eskeñi zizkan
anima eta gorputza,
oien bitartez biguntze'ote zan
judu gogorren biyotza.

17. Arrikada bat aurreraturik
Jesemani'ko baratzan,
Jesus Aitari bakardadian
erregututzen ari zan;
Bera il gabe, arren, jendia,
ia salbatuko ote zan;
ezetz esanta ikaratuta
lurrian auspez jarri zan.

18. Jainkotasuna fuerte zedukan,
aula gizon-alderdiya;
il gabetanik etzula egingo
Aitak miserikordiya;
presente zeukan len ta geroko
jendiaren pikardiya;
ikararekin asi zitzaion
odolezko izerdiya.

19. Gorputz guzitik tantoka odola
 bustitzeraño arriya;
 Judas orduko Jerusalem'en
 tratu egiten jarriya.
 «Jesus, nola esan nolakua zan
 zure orduko larriya?
 Aitortzen degu izango zala
 mortal ikaragarriya».
20. Juduetara juanik zebillen
 Judas, Maisua saltzeko;
 konpondu ziran ogei eta hamar
 dirutan entregatzeko.
 «Musu paltso bat emango diyot
 zein dan ezagutuzeko».
 Soldaduakin billa zebillen
 arrapatu ta lotzeko.
21. Judas ikusi zuan orduan
 ainbeste armadunekin,
 Jesus bidera irten zitzaion
 aurpegi alaiarekin:
 «Agur, Maisua» musu eman ziyon.
 «Zer esan naizu orrekin?»
 «Juduetara entregatzeko
 tratu egin det zurekin».

22. Gozotasunik aundienian:
«O, apostolu neria,
ez al dakizu egin dezula
tratu probetxu gabia?
Musu batekin saltzen al dezu
zure Jaun eta Jabia?»
Etzan muatu; nai zuen izan
betiko doakabia.
23. Juduak bueltan jarri zitzaizkan,
galdetu ziyen zer zuten;
ao batetik bezela denak
batian esan ziyoten:
«Nazaret'eko Jesusen billa!»
deadar egiten zuten.
«Ni naiz» esanda, atze aldera,
bi aldiz lurra jo zuten.
24. Potestadia berak bazeukan
iltzeko ezer batian;
soldado denak bota zituen
lurrera tenpestadian.
Jaungoikuaren Semia zala,
au aditu nai zukian;
sinismena're ezin sartu zan
judu gogorren artian.

25. Lotsarik gabe, Judasek eta
arekin juan zan jendia,
Nazarenuia zein zan aietan
egiten zuten galdia.
Jesus maitiak erantzun ziyen:
«Ni naiz, ez nago gordia;
artu nazute, nai banazute».
Orra eman libertadia.
26. Libertadia eman ziyoten,
seguru lotu sokakin;
zenbat burla ta injuriyo txar
egin ziyoten, nork jakin?
Apostoluak anparatzeko
antxe zituan berekin;
ikaratuta gelditu ziran
segitutzeko aiekin.
27. Gabeko amaikak ingurua zan;
Jesus, sokakin lotua,
Jesemani'ko baratzetikan
Jerusalen'a artua.
Batzuek bultza, bestiak tira,
ura juduen gustua!
Ez kupitzia, ala ibiltzia,
erru gabeko justua!

28. Ikusgarriya zan Jesusekin
Jerusalen'go sarrera:
sokaz lotuta eramán zuten
parisiyuen aurrera,
apostoluak eta gañera
dotriña kontu artzera.
Kaifas gaiztuak galdetu ziyon:
«Non ta nola ibilli zera?»
29. Kaifas ori zan Anasen suia,
fede gabeko gizona,
zer lege jartzen zebillen kargu
Jesusi artzen ziyona:
«Ni naiz zerutik etorritako
Trinidadeko pertsona».
«Esan zaidazu, zer dotriña dan
zuk erakusten dezuna».
30. Salbadoriak erantzun ziyon
ori aditutakuan:
«Nere dotriña predikatu det
etxian eta kanpuan,
Izututa ez naiz bildurrak egon,
itzegin det publikuan;
testiguak bear baldin badira,
galde dakiten lekuan».

31. Errespuesta ondo emanda
Jesus alare utsegin;
soldado Malkok jota bota zun
—mendian ez da atsegin—.
Ikasi'zala Pontifiziari
legiaz nola itzezin...
Injuriyo txar, despreziyo asko
Jesusi zizkaten egin.

32. «Modu txarrian itzezin badet,
arrazoi eman zadazu;
eta, paltatzen ez baldin badet,
zertarako jotzen nauzu?»
«Pazientzi ta umildadia,
Jesus, aundiyak dauzkatzu;
projimuari nola barkatu
erakutsitzen diguzu».

33. Tribunalaren aurrian joka
kulpak balitu bezela...
«Jakiña dago, Jesus, zuretzat
anparorikan etzala».
Parisiuak pentsatu zuten
obia izango zala
Pilatorena eramateko
sententziyatu zezala.

34. «Zer dakartzute oinbeste bulla?»
 Pilatok artu du kargu.
 «Erri guziya nasten dabillen
 gizon gaizto bat dakargu.
 Bart amaiketan sokaz lotuta,
 geroztik ala daukagu;
 gurutzitari iltzez josita
 illik ikusi nai degu».
35. Pilatok artu beregana ta
 itzegin ziyon suabe:
 «Zer pasatzen da? Soldadu oiek
 amorru biziyan daude.
 Ez al ziñezke munduan bizi
 oiek intsultatu gabe?»
 «Bai, bai —Jesusek erantzun ziyon—;
 ala nenbillen len ere».
36. «Kulpa gabia kastigatzeko
 ni naiz juezik aulena».
 Bere burua libratziatik
 esaten zuen au dena.
 «Guk badakigu zuk daukazula
 poderia eta almena;
 nai eta nai ez, eman biazu
 Jesus iltzeko baimena».

37. Ikusirikan bere burua
ezin zuala salbatu,
Herodesena bidaldutzia
orduan zuen logratu;
galdera asko ark egin zizkan,
itzik etziyon trukatu,
zeru-lurraren Jabe dan Jesus
erotzat zuen juzkatu.
38. Esan ziyoten danen gañetik
trapu zuri bat jazteko,
nola erotzat juzkatu zuten
kalian erakusteko;
lots aiek danak emanagatik
etzeuden libre uzteko,
agindu ziyen ekarritako
lekura eramateko.
39. Atera ziran maldiziyoka,
blasfemiya ta gorrotoz,
«Jesus, zu ere danen tartian
bultza ta tira bazatoz».
«Juan geran baño jende geiago
bigarren txandan bagatoz,
nai eta nai ez, emen epaia
eman biazu, Pilatos».

40. Bere andriak ala esan ziyon:
«Beira, Pilatos neria:
amets egin det, gizon ori da
bate kulparik gabia.»
«Ez du inporta, eman zaiguzu
iltzeko libertadia,
bestela etzera geiago izango
Zesar'en adiskidia».
41. Pilato orduan ikaratu zan
arekikua galtzeko,
esan ziyoten pillare bati
lotuta azotatzeko.
Sei gizon jarri ziran biñaka
txandan erreleatzeko,
izan biyotza ainbesteraño
kulparik gabe jotzeko!
42. Gorputz guziya zauri bat zeukan
burutik asita oñera,
bost milla kolpe eta geiago
bota zizkaten gañera;
alare ezin aspertu ziran,
ura juduen kolera!
Pekatariyen itsutasuna
zeñen gogorra ote da!

43. Irurogei ta amar arantza
bueltan zituen koruak,
muñetaraño makillez joka
sartu zizkaten juduak.
«Ze oñaziak ote zeduzkan
orduan zure buruak!
Kulpa gabia kastigatzeko
oiek ez dira moduak!»
44. Pilato iñon ezin egon zan,
ateratzen da barrendik;
preso dagon bat libratutzeko
bada denbora oraindik:
«Barrabas jarri onen lekuan,
au dijuala emendik...»
«Ez, Ponzio, ez! Gurutziltzatu!
Ez da juango gugandik!»
45. Palangana bat urez beteta
esku garbitzen ekin du:
ez duela nai odolarekin
bere burua zikindu.
Oinbestez libre zegualako
ilusiyua egin du.
Orduan ziyen kulparik gabe
Jesus iltzeko agindu.

46. Sententziya artuta atera ziran
pikardi asko esanez,
arrastaka ta txistu tiraka
masallekuak emanez,
gurutziaren billa iltzeko,
naiz kulparikan izan ez...
«Pekatariyak, oroi gaitezen
Ostiral Santu egunez».
47. Salto ta korri eraman zuten
gurutziaren erpora,
min emateko beldurrik gabe
bota ziyoten lepora.
«Laister-bidetik iyo biaugu
prestatu degun puntura;
guazen aguro, Nazarenu
il bear degun lekura.»
48. Bi estaziyo pasa zituan,
irugarrenan erori;
denak gañian jarri zitzaizkan,
azpiyan etzan ageri.
Batzuek bultza, bestiak tira,
bazan ejua ugari,
orduan zenbat sufritu zuan
iñork ez dakigu ori.

49. Ixil-ixillik Jesus zijuan,
juduak okasiyuan.
Amak Semia topatu zuan
laugarren estaziyuan:
biyek itzegin nai zuten, baño
etzeuden despaziyuan.
Aien ejuak: «Guazen aguro!
Segitu prozesiyuan!»
50. Simon zeritzan zirenatar bat,
gizon ona ta gertua,
bidian ilda gertatu etzedin
lagundutzeko artua.
Sorbaldan zeukan aska egiñik
ezurreraño sartua...
«Nola esan, Jesus, nolakua zan
zure orduko tratua?»
51. Beronika zan emakumia,
biyotz oneko pertsona,
bere Maisua ala ikusita
lagundu nairik zegona;
nola dan Jesus karidadia
asko gustatzen zaiona,
bere aurpegiko antz-irudiya
zapiyan utzi ziyona.

52. Oso dolorez allegatu zan
seigarrenetik zazpira,
balantz eginda an erori zan
gurutziaren azpira.
Batzuek joka asi zitzaizkan,
bestiak sokatik tira,
«Jesus, orduko zure pausuak
lastimagarriyak dira».
53. Beratzigarren estaziyora
allegatu zan geldiyan,
Jesusek lurra antxe jo zuan
irugarrengo aldiyan;
ill ez bestia zatitu zuten
ain krueldade aundiyan,
gugatik zenbat sufritu zuan
Galbariyo'ko mendiyen!
54. «Galbariyo'ko mendi santura
iritxi zihan orduan,
larru gorriyan jarri zinduzten
lotsagarritzko moduan;
arropak kendu, llagak berritu,
koru kruela buruan,
guregantikan pazientziyan
dana sufritu zenduan.

55. Larru gorriyan jarri zinduzten
gurutziaari josteko,
etzan bi bider esan bearrik
iltzia sartzen asteko;
guregantikan etorri ziñan
zere biziya uzteko,
ni ez naiz diña bear bezela
nola dan erakusteko».

56. Ixtante batez guazemazute
Galbariyo'ko mendira,
mingañak ezin esan ditzaken
krueldadiak an dira:
gurutziaari Semia josten
Ama Maria begira...
Pasiyu ontan meditatuta
santu egiñak badira.

57. Gurutzetikan esaten ziyon:
«Aita, aditu zaidazu!
Ez dakite zer egiten duten,
arren, barkatu zaiezu!»
«Jesus maitia, zuk zenbateko
pazientziyak dituzu!
Munduan nola bizi bear dan
erakutsitzen diguzu».

58. «Gurutzeari iltzez josita
zintzillik jarri zinduzten».
Iru orduan zenbat burla ta
iseka egin diyoten!
Kostadutikan biyotzeraño
lantzada sartu ziyoten.
«Errematian odol-tantua
andik atera zizuten».

59. Lurrak iriki ta aitortu zuan
Salbadoria il zala,
Ostiral Santu arratsaldeko
irurak ari zirala.
Ama begira antxen zeguan
arri egiña bezala,
aren bitartez pekatariyak
anima salba zezala.

60. Ostiral Santu arratsaldeko
irurak jo zutenian,
«Guk egin degu onekikua,
askatu nai'zutenian...»
Ogei t'amairu urte zituan
Jesusek il zutenian...
Onak biziya utzi bearra
gaiztuak nai dutenian.

61. Amak aditu zuen orduan
judu gogorren izkuntza,
ez da milagro erdibitzia
gurasuaren biyotza.
«Nik orain nola jetxi nezake
Seme Jesusen gorputza?»
Guziya berak zezakean ta
izandu zuen laguntza.
62. «Jesus maitia, bukatu dira
zure munduko kasuak,
guretzetikan jetxi zinduzten
bi gizon piadosuak».
Ama begira, pronto zeguan,
zabaldurikan besuak;
jakiña dago eman zizkala
laztan amoriyosuak.
63. Amak Semia besuan zeukan
laztan gozuak ematen,
zenbat denboran eduki zuan
iñork ez digu esaten.
«Gorputza bildu maindire santan,
sepulturatu zinduzten».
Salbaziyoako bidian denak
orduan jarri ginduzten.

64. «Barkatu, Jesus: nik esan ditut
dakizkidanak buruan;
gusto danakin kontentatuta
etzera izandu munduan.
Deitu gaitzazu, zuretzat ondo
arkitzen geran orduan,
gloriosuak izan gaitezen
beti-betiko zeruan».

Ataño

ASIS'KO SAN FRANTZISKOREN
BIZITZA

1. Umiltzen dana goraltzen dezun
nere Jaungoiko laztana,
zure oñetan umil daukazu
Zu gabe ezer ez dana.
Frantziskon seme naizen ezkeru
eskari nator Zugana,
bertso berritan kanta dezadan
Aitaren bizitz otxana.

2. Eskale ona egin ziñan zu
izanikan aberetsa,
onbide zaigu, abes nai nuke,
bañan ain naiz aul ta geza...
Orretarako, Aita maitea,
goitik nere ezer-eza
maitetasunez argitu eta
indartu nai bazeneza...

3. Unbri'ko ibar zoragarriyan
Asis'ko erri txuriya,
mendixka baten gañian dago
txukun, apal ta garbiya;
bere barruan eliz eder bat
Deunaren oroigarriya,
emen jaio ta bizi izan baitzan
Asis'ko bertsolariya.

4. Gauz arrigarri batzun ondoren,
jende asko zai zegona,
gertakarin bat ikuskarriya
laister zetorrenan sona...
Egun aietan entzuten zuten
erri bertako gizona,
kalerik-kale, oju biziyan,
ziyola: «Pake ta ona».
5. Frantziskon ama aur-miñez zegon
estu, oñaze betian;
gizon arrotz bat nabaitu zuten
joka etxeko atian:
«Beko estalpe apal orretan
jaioko zaizu pakian».
Aren aginduz berela sor zan
ukullu txiki batian.
6. Aingerutako Andra Mariren
elizatxuan berela
zoragarrizko kanta goxoa
jendiak entzun zuela,
Jesus Belengo estalpe artan
jaio zanian bezela.
Bigarren Kristo deritzaiona
nola sor zeiken bestela?

7. Zeru ta lurrak azaldu zuten
au jaio zaneko poza.
Ainbat mirari! «Zein ote da au?»
jende geienen abotsa.
Bataiokuan aitajauntzako
zun bidazlari arrotza.
Gauz arrigarriz inguratu zun
Jainkoak onen jaiotza.
8. Egun gutxira beste arrotz bat
sartu zan etxe-barruna,
aurra besoan artu, laztanduz,
auxen da arek esan zuna:
«Bi ume gaur sor dira Asis'en: bat
gaizkille, bestea deuna».
Aurran sorbaldan gurutz egiñaz
ezkutatu zan urruna.
9. Ama, gauz abek ikusirikan,
txiki-txikitik zan asi
aurtxo maitean biotza nolaz
Jainkoantzat irabazi.
Aberets ziran arren, ber-berak
nai zuan etxian azi.
Gaurko aundizki askok badute
ixpillo ontan zer ikasi.

10. Unbri'ko arrats zoragarritan,
bere aurtxua besuan,
maiz egoten zan, eskeñi ziyon
Amaren elizatxuan,
semian alde otoitz egiñaz,
benetan maite baitzuan;
aurtxo kutuna aziz orrela
bi Amen babes gozuan.

11. Bularrarekin batian emen
edan zuen maitasuna,
emen oitu zan gordetzen bere
barruko garbitasuna.
Aman besuan ikasi zuen
gorrotatzen itz lizuna,
gorderik beti Jaunarentzako
bere biyotza txukuna.

12. Etxe oneko semia baitzan
sartu zuten ikastera,
oraindik gazte, beren erriko
ikastolatxo batera.
Berez otxana, buruz argiya,
gazte, alai, biyotz-bera,
erein ziyoten aziya etzan
dana olua atera.

13. Goiko ta beko jakinduriyaz
ain lur gozo ta ezian,
bateko eun sor zun aziyak
Frantziskoren biyotzian.
Amalau urte zitubeneko
or degu berriz etxian,
sal-erosketan asiazteko
aitan lanbide latzian.
14. Aman biyotza kezketan zegon:
gazte, alai, ikasiya,
oker-bidetik joko ez ote
zun, bere erara utziya.
Aman bildurak ezerezteko
oparo Jaunak graziya
ixuri ziyon, gauz aunditako
baitzedukan berexiya.
15. Ingurutako erri aietan,
bide zakar gora-bera,
amaika bira egiña degu
bere aitakin batera.
Zirikatzalle, iztun ederra,
alai, goxo, biyotz-bera,
batere aitan zorrik gabeko
tratalari zan atera.

16. Bañan berdiña etzan aitaren
eta semiaren griña:
gaztiak ondo jantzi ta jolas,
aitak berriz aundi-miña.
Aita zurra zan ta maite zuen
diru neketan egiña,
egin-alian zabaltzia zan
gaztiaren atsegiña.
17. Etzan Frantzisko bakar-zalia
eta gizarte-etsaia,
bere lagunak maitatzen zuten
aren izate alaia.
Asis'ko kale aietan barna
noiznai gazte-sail lasaia
ikusiko zan, kantuz; beti au
zebilkiten buruzaia.
18. Bizitz-jariyo atsegiñean
gazte au etzan erori,
onen biyotzak etzuen galdu
garbitasunan zitori.
Bere onduan lizun-izkuntzik
etziyon uzten iñori,
oraingo zeinbait gazten artian
egingo balute ori...

19. Garai auetan ere Frantziskok
maite zun urko-laguna,
beartsuentzat zun batez ere
biyotz goxo ta biguna.
Esku betian oientzako zun
berak irabazten zuna,
etzan beiñere beruntz erori
gazte onen maitasuna.
20. Bera zebillen bide oietan
eskalen bat arkitzian,
etzun beiñere purrust egin ta
bialiko eskutsian,
ta batez ere Jaungoikuaren
izenian etortzian.
Maitasunezko erruki-kutxa
zeukan bere biyotzian.
21. Batek eskatu ziyon, au lanez
gañezka zegon batian.
Purrust egiñaz biali zuen:
«Zuaz Jaunaren pakian!»
Damutu eta Frantzisko bera
beartsuaren galdian,
etzan lasaitu limosna eder bat
eskeiñi ziyon artian.

22. Gurutz-oñetan egin zun gero
belauniko zin larriya:
ez bidaltzeko utsik Jaunaren
izenian etorriya.
Jainko-zalia izan zan beti
Frantziskon biyotz garbiya.
Urkuekiko maitasuna da
Jainko-maitasun-neurriya.
23. Mendi-kolkuan sortuta bêra
datorren iturri otza
bezela, gero ta nastuago
zijuan onen biyotza:
ondo bizitze, azaldu-naia,
jolasian dauka poza...
Jaunak eskutik ez balu izan,
laister zuen eriyotza.
24. Bere-beretzat nai zuen Jaunak
Frantziskoren maitasuna,
ez da egundo biyotz-erdixka
eskeintzen dunan laguna.
Oñazia da Jainkuagana
errex biurtzen gaituna,
zigor batekin aterazi zun
jolas-artetik urruna.

25. Perusa ta Asis, erri arruak,
asi ziran gudatian,
gure gaztia ere an juañ zana
erritarrakin batian.
Gudate latza galdu zuten ta
artu zituzten kation,
gorrotopian egondu ziran
itxiyan urte betian.
26. Onen lagunak ezin eraman
zuten espetxeko lotsa,
ain gorrotuan zeukaten etsai
baten menpeko morrontza.
Gure gaztiak lasaitzen zitun,
onek eman ziyen poza.
Zigorpe artan azaldu zuen
bere aingeru-biyotza.
27. Zigor-nekiak apaltzen gaitu
geienok bizitz onetan,
Frantzisko, berriz, azi egin zana,
indar-berritu benetan.
Espetxetikan atera baño
len asi zana ametsetan,
Jainkuak bera gudaritzako
aukeratu zuna ustetan.

28. Arrats batian amets egin zun,
amets gozoa beretzat:
gaztelu on bat armaz betia,
gurutzia ikurrintzat.
Frantziskok pozez galdetu zuen:
«Norentzat dira, norentzat?»
Abotsa batek erantzun zion:
«I ta ire mutillentzat».

29. Aita Santua gudan zebillen,
alemana zun etsaia.
Orra gaztiak bere ametsak
beteko zitun garaia:
Aita Santuan alde jokatu,
ortxe zegon bere naia.
Laister jarri zan guda-bidian
txoriya bezin alai.

30. «Nork sarituko au oparoago:
nagusi dan aberetsak
ala morroi dan beartsu batek?»
diyo berriro ametsak.
«Aberets danak» diyo gaztiak.
«Nolaz gizon ezerezak
aukera dituk, utzirik ire
Jainko altsuan babesak?»

31. «Zer egingo det?» ziyon berriro,
Jainko-naiera etzana.
«Joan adi ortik Asis aldera,
an esango zaik dan-dana».
Izkillu-tresnak bertan utzirik,
beterik Jainko-esana,
Asis aldera jo zun berriro
Frantziskok, apal, otxana.
32. Ain bizitz goxo eta guritan
oitua zegon mutilla:
«Agur, jolasak! Agur, lagunak!»,
arkaitz-zulora ixilla.
Barau ta negar, otoï ta zigor,
Jauna kupitu zedilla,
illabetian an egondu zan
laguntz-eskari, umilla.
33. Lorik etzuen egiten ere,
otoitza beti gogora:
«Zer egin bear det? Esaidazu!»
aiezka t'eskari gora.
Etsaiak iraul nai zuten berriz
utzi zun bizitz gozora,
gure gaztiak danak bulartsu
biali zitun zokora.

34. Estu-aldiren baten ondoren
zegolarik otoitzian,
iraun zezan ager zitzaion
Jesus bere gurutzian.
Alako samin ta ukuitua
egin ziyon biyotzian,
negarrez asten zan gurutzia
ikusten zun bakoitzian.
35. Andik aurrera asi zan maizago
Asis aldera itzultzen,
ingurutako apaiz ta eliz
beartsueiri laguntzen,
aldare autsi eta zikiñak
konpondu eta txukuntzen.
Bere lagunen esamesak ez
zuten batere izutzen.
36. Aita etxian etzegonian
urbiltzen zan otordura;
artu zun, berak maia jarrita,
ogiz betetzeko oitura.
Bein amak esan zion zergatik
egiten zuen lan ura.
«Beartsu maite asko bildu nai
nituzke mai-ingurura».

37. Udaberriko arratsaldia.
Asis aldian barruna,
zaldi gañian lasai zijuan
Frantzisko gure zalduna.
Bide onduan ikusi zuen
eskian legenarduna,
zegon lekuan ura utzita
aldegin nai zun urruna.
38. Zorne zikiñez josiya zegon,
arpegiya erdi jana,
oin ta besuak lotuak zeuzkan,
zauritua gorputz dana,
usai gaiztua zabaltzen zuen,
biatz galtzen banan-bana...
Nor urbilduko zan orrelako
gizon xarpail batengana?
39. Lenengo nazka menderatu zun,
jun zan bidetik atzera;
an biyurtu zan legenarduna
zegoen bide-ertzera,
zalditik jetxi, limosna on bat
eman ta besarkatzera,
ezin esan dan poz bat ixuriz
Frantziskoren biyotzera.

40. Alako poza eman ziyona
berriro ikusi nairik,
begiratu zun atze aldera,
an etzegon eskalerik.
Gure gaztiak igerri ziyon,
alaitasunez beterik,
bide ondoko legenarduna
etzala Jesus besterik.
41. Jolas artian ere Frantzisko
lagun artetik berexi,
noiznai atzera gelditutzen zan,
ametsei ezin igesi.
Jaunak itz egin ziyon, gaztiak
umill guztiya sinetsi;
nondik jo bear zun ere esango
ziyola etzuen etsi.
42. San Damiango eliz txikiyan
otoi ta negar zan ari:
«Nere etxia bêra zetorrek,
konpondu zak; mugi adi!»
Iru bider au entzuna ziyon
aurreko gurutzari;
zitun diruak bertan utzita
jun zan geiagon eskari.

43. Aitari artu zizkan diruak
—Jaunan eskariya baitzan —
pozaren pozez eliz xarreko
apaizari eskein zizkan.
Geiegi zala eta apaiz jaunak
etzitun artu nai izan;
orduan leio txiki batetik
zabaldu zitun elizan.
44. Semean bizi-aldatzez aita
etzegon oso umilla,
zigorpetzeko asmuan noski
asi zan beraren billa.
Bildur-ikaraz mendi-zuluan
eskutatu zan mutilla,
morroi batek jan emanaz bertan
luzaro egon zan isilla.
45. Illabetiak igaro zitun
baraua eta otoitza;
gau t'egun bere goguan Jesus
gurutzetuan oroitza.
Edozer neke eraman nairik
sutu zitzaion biyotza,
mendi-zulotik Asis aldera
jetxi zan berriz bildotxa.

46. Geldi-geldirik, pake-pakian,
burua makur, apala,
garai bateko jolas-lekuan
barna ixil zijoala,
bere itxura galduz, izutu
zuen lengo lagun-salla;
barau aiekin ain zegon zurbil,
eroria ta makala.

47. «Au burutikan egiña zegok»
batek esan zun tartian.
Gaizki esaka, bultza ta tira,
an asi ziran batian.
Txistu zikiña, arri ta lokatz,
txalo ta oju artian,
Frantzisko buru-makur, ixillik,
aurrera jun zan pakian.

48. Bere lagunen iseka txarrak
aitak entzun zitunian,
seme gaxua astindu zuen
makilka, al zun añian.
Besotik artuz ezkutatu zun
lotsaz etxe barrenian,
ateratzeko baimenik gabe
edukiyaz illunian.

49. Eskeiñika ta desapiyoka
aitan asarre-abotsa:
uzteko artu zuen bidia
maite-itxuran diotsa,
seme zarrena-ta bera zala
ait-amen etxeko lotsa.
Alperrik dana; etzan aldatu
batere aren biyotza.
50. Asarre xamar zebillen ama
aitaren purrust aiekin,
bere semia Jainkuak deitzen
zuela ondo baitzekin.
Aita kanpora jun zan batian,
amak, atsegin-atsegin,
illunpetikan atera zuen
bere bidian jun zedin.
51. Diruan poza, aberats-naia
zan garai artako gaitza;
erriko jende arrua ezik,
diru-zale zan Eliza.
Bizitz nagiya, biyotz gogorra,
urkuarentzat murrizta,
diru-zaliak itoko zuen
kristandadian bizitza.

52. Gure gaztiak bazekin ondo
diru-zalien katia
lurrian sakon itxasten zala;
betiko nai zun austia.
Eske dabiltzan oietako bat
egin nayian gaztia,
egun batian erabaki zun
Erroma'raño juatia.
53. Otoi beruan zegola bein San
Pedro eliz ederrian,
limosna gutxi uzten zutela
aberatsak baztarrian,
lotsatuz, berak zitunak bertan
ixuri zitun lurrian;
jantzi ederra trukatzuz eske
asi zan eliz aurrian.
54. Etxe oneko zanaren lotsak
alde batera utziya,
ango beartsu xarpailenaren
antzera zegon jantziya.
Eliz-atian igaro zuen
eskian egun guziya,
bere soñian ederki ikasiz
zer zan eskale-biziya.

55. Eskian gero aterik-ate
etxera etorko bazan,
Erroma'tikan Asis aldera
birian ibilliya zan.
Arkupietan gaba igaro,
ematen ziyotena jan,
ezi nai zuen bere burua
beartsuen bizitz latzan.
56. Semiak utz nai etziyolako
artu zuen bidiari,
odol gaiztuak irakin ziyon
aita diru-zaliari.
Gotzai Jaunaren auzitegira
deitu ziyon semiari,
ondoren eskubide guztiyak
kendu nayian berari.
57. Frantzisko bere aurrian Gotzai
Jaunak zunian ikusi,
berela esan ziyon zergatik
egiten zitzaion auzi.
Orregatikan gure gaztian
biyotza etzuten autsi:
«Pozik utziko dizkiyot danak,
nere soñeko ta guzi».

58. Ixillik jun zan txoko batera;
soñekua erantzirik,
danon aurrian an azaldu zan
gaxua larru-bizirik.
Pake-pakian bere jantziyak
aitan oñetan utzirik,
ark etzula nai mundu ontako
ondoren-eskubiderik.
59. Danon aurrian esan zun gero:
«Aita, zertako det ori?
Nere soñeko, nere ondoren,
dana zuretzako, tori!
Gaur arte aita nik deitu izan
diyot Pedro Bernardo'ri;
zeru-lurreko Aita, gaurtikan
Zuri ez beste iñori».
60. Aita amorruez jo nairik zegon,
bi ukabillak itxirik.
Gotzai Jaun onak etziyon utzi
biyen erdiyan jarririk.
Errukiturik eman ziyoten
kapusai zar bat jantzirik,
besterik gabe jun zan, geienak
erdi negarrez utzirik.

61. Miru beltzaren atzaparretik
iges egin dun uxua
bezin ariña, mendi aldera
eman zun bere pausua.
Jaunarentzako bakardadia,
mendi artia, basua,
or billatzen du gure Frantziskok
bere atsedeen osua.

62. Esturik trinko eduki zuen
luzaro bere biyotza,
katiak autsi ditun onetan
gañezka dario poza.
Bere barruan ezin eutsirik
ojuka ala diotsa:
«Eskerrak, Jauna! Eten det nere
etsaiekiko morrontza».

63. Lurreko gauza ziztrifien mende
alperrik ainbat naigabe?
Danak autsita zoriontsu da,
Jainko-maitasunan labe.
Aragi-kutsu danak utzirik
bere buruaren jabe,
gure gaztia lurrian dabil
lurrikan ikutu gabe.

64. Mendirik-mendi, basorik-baso,
besoak jasoz kantatzen,
bere barrungo poza nolatan
eskertu ez du asmatzen;
Jaungoikoari aintza emanaz
Aren izena goratzen,
atseden gabe, jaterik ere
etzaiola gogoratzen.
65. Orain ez dute lengo antzera
ikusten aren begiyak,
ez dute lengo mintzaira bera
illargi ta eguzkiyak.
Txori ta kilker, ardi ta otso,
anaiak ditu guztiyak,
gauza guzitan Jauna ikusten
baitute biyotz garbiyak.
66. Bakar-bakarrik pozarez-pozez
ibilliya zan luzaro,
bizitz ontako uskeri-mende
ez da egongo geiago;
Aren atsegin, alaitasuna,
neurtutzerikan ez dago.
Jaunak zigortzen badaki, sari
ematen ere oparo.

67. Bakar-bakarrik arkaitz aietan,
aurrera, beti kantari,
lapur batzuek atera zaizka
galde egiñaz berari:
«Nor augu emen, xarpaill alena,
orruka ta oiulari?»
«Errege danen Erregek onuntz
bidali nau serbitzari.»

68. Ezer etzula ikusirik, jo
ta elur-zuluan bêra
irauli zuten, jantziya kenduz:
«Aul ori, ua orrera».
Nolabait andik irten zanian
goiko bide txigorrera,
erantsitako elurra astinduz
kantari jun zan aurrera.

69. Eztai-ondore igarotzian
ezkon berriyak bezela,
gure gaztiak jetxi nai zuen
Asis aldera berela,
baitaki bere legenardunak
oraindik an zai daudela.
Iya erorin dauden elizak
nola konpondu bestela?

70. Etxerik-etxe eskian igo
zan konbentu zar batera,
an egin zuen lanaren truke
eman zioten jatera.
Soñeko bat nai; etzun ordea
jazteko ainbat atera.
Asis aldera jetxi zan berriz
Gotzai jaunaren etxera.
71. Oñuts gorrian, soñeko gabe,
umil ta makur burua,
gorputza otzak, bañan biyotza
goimaitasunez berua,
erriko kale bi aldetara
lengo lagunen lerrua,
txalo ta isek, danok diyote:
«Ona Asis'ko erua».
72. Danen artetik ixil-ixilik
Frantzisko bere bidian,
egun geiena igarotzeko
legenardunen artian.
Geratzen zaion denbora, berriz,
aterik-ate eskian,
eliz zar batzuk konpontzeko lain
arri bildu bitartian.

73. Arri bateko, sari bat; biko,
bi sari jasoko ditu;
isek-artian etxerik-etxe
dabil deitu eta deitu.
Bere bizkarrez damazki danak,
lagunik ez du arkitu;
era onetan, bakarrik, iru
eliza konpondu ditu.
74. Aterik-ate biltzen zun jana
zurruputunan naspilla;
lenbizikuan, nazkaren-nazkaz,
eziñian zan mutilla.
Andik aurrera gogoz jaten zun,
Jaunari esker umilla;
gero kantari aterik-ate
juten zan lanaren billa.
75. Aitak, semia ala ikusiz,
beste bidetik igesi:
etxeko izen ona gal zunak
etzula agurrik merezi.
Frantziskori min ematen zion;
agure bat zun berexi,
aitak iguintzen zun bakoitzian
onek al zezan onetsi.

76. Bere anaiak ikusi zun bein
otzak dal-dal, ubel, ori;
isek egiñaz au esan ziyon
erdi parrez mutillari:
«Izerdi ori salgai al daukak?»
«Ez, anai, bêko iñori;
sari obia emango didan
Bati saldu ziot ori.»
77. Aingerutako Andre Mariren
eliza txiki barruan,
Otsail goiz batez gure Frantzisko
meza entzuten zeguan.
Apaiz gaztiak an esan zitun
itzak arturik goguan,
pozaren-pozez berriz letzeko
agindu ziyon orduan.
78. «Ez eraman ez urre ta zillar,
ez bide-zorro ta makil,
ez bi soñeko, ez oñetako,
nere bidetik badabil».
Itzak ziyoten bezela, laxter
moldatu zan bertan umil,
besuak jasoz oju egin zun:
«Bide orren billa nabil».

79. Eliz erdiyan an utzi zitun
oñetako ta makilla,
soñeko txar bat besterik gabe
aberatsa zan mutilla.
Asis aldera dijoa, arin
otoika, ixil-ixilla,
damutasun ta neke-bidia
adiraztera umilla.
80. Biyotz gogorra ta diruari
emana zegon Eliza,
griña txar gaizto askoren jabe,
lizunkerizko bizitza.
Oien oitura txarrak mozteko,
eskaletxo baten gisa,
exur ta larru, gizon kaxkar bat
ojuz sartu zan Asis'a.
81. Danon aurrian, eliz ta kale,
aren izketa garbiya:
«Urkua maite, utzi pekatu
ta zuen bizitz guriya;
damu ta zigor-nekia orain,
gero betiko sariya...»
Askok erotzat laister jo zuten
gure eskale berriya.

82. Tanta-jariyo, itoti batek,
bere ariyan-ariyan,
azkenerako bere txulua
egiten badu arriyan,
eskale baten gisa jantzita
berdin izlari berriyan
itzak ere sar egiten ziran
askoren biyotz garbiyan.
83. Askon biyotzak ukitu zitun
bizitz akats gabekuak,
pozik entzuten zituzten gero
aren itzaldi beruak.
Jainko ta urko-maitetasunak
ipiñi zizkan eguak.
Bere gisako batzuk billatu
zitun *Asis'ko eruak*.
84. Pedro Kindabal aberats zanak
aspaldi zuan nabari
gure gaztian bizitz-aldatze
orretaz kezka ugari.
Jakín nai zuen itxuraz ala
benetan ote zan ari,
orretarako arrats batian
dei egin ziyon berari.

85. Bi oiak gela batian jarriz,
erne zegon aberatsa:
Frantziskok lotan ala otoika
pasatzen zuan arratsa,
Sartu orduko zurrung-itxuran
aberatsaren arnasa;
gaztiak gero, ixillik jaikiz,
gaba otoika zun pasa.
86. «Nere Jainkoa ta nere dana»
zion besuak jasorik;
arrats guzian itz berak esan
eta etzun egin lorik.
Aberats zana berriz gaztian
aldaketaz arriturik,
aren ondoren jun zan, diruak
beartsuai banaturik.
87. Biyotz garbiko gizon geienak
gaztian bizitz latz ura
laister ikasi zuten, etzala
gezurra eta itxura.
Banan-banaka, andik-emendik,
aberats onen modura,
amabi gizon, eskale egiñak,
bildu zitun ingurura.

88. Ondo bizi zan gizon-mordoska,
orain etxerik gabia;
beren buruak ukatu eta
Frantzisko dute jabia.
Orain bai pozik dagola aren
biyotz Jaungoiko-zalia!
Beste amabi eskalerekin
bera ere eskalia.

89. Aien lenengo bizilekua
ardi-txabola zarretan;
lotako aña lekurik ere
etzuten arkitzen bertan.
Aberats-salla, borondatezko
orren beartsu-neketan!
Goi-maitasunan indar-txinpartak
gizonen biyotz auletan!

90. *Anai txikiyen* izena zuten,
ori Frantziskok emana.
Orretan ere erakutsi zun
biyotz goxo ta otxana.
Lanetik ezin bazan, eskian
biltzen zuten beren jana.
Ezer askoren bearrik etzan:
biziai eusteko aña.

91. Frantziskok egiz sinistatzen zun
ebanjeliyoko itza:
Aita Santua zala ezerek
autsiko etzun arkaitza,
aren oñetan lertuko zala
inpernuaren ekaitza.
Onen uztarri-pian jar nai zun
Anai txikien bizitza.
92. Erririk-erri, barau gorriyan,
itzegiñaz jendiari,
urrun agertu zitzaieneko
Elizpian ditzizari,
bere antzeko beste amabi
eskalerekin kantari,
sartu baño len, agur gozo bat
eman ziyon Erroma'ri.
93. Lendik ordua aukeratuta,
Asis'ko gotzaia an baitzan,
bañan Frantzisko, ordu-zai egon
gabe, sartu zan elizan.
Bere aurrian ikus orduko
eskale aul baten gisan,
Aita Santuak aintzakoz ere
etzuen artu nai izan.

94. Gaztia etzan asko bildurtu;
jun zan beste elizara,
an zeramazkin kezakak ixuriz
Jesus onan oñetara:
«Aul ta eskaxa zalako, bera
ezin igo bazan ara,
Aita Santua jetxiko zala
bera zegoen mallara».
95. Aita Santuak amets egin zun:
ezin eutsirik iñola
Letran'go eliz aundi ederra
gañera zetorkiyola,
bidali zuen eskale aulak
bizkarrez eusten ziyola.
Laister agindu zun billatzeko,
zefon tokiyan zegola.
96. Ospital txiki batian zefon
Frantzisko maitagarriya,
beti bezela ango gaixuak
jantzi ta pozten jarriya.
Bidalitako min aundi gabe,
aginduta etorriya,
belauniko zan izketan asi
Asis'ko bertsolariya:

97. «Neskatx eder bat, zoragarriya,
bakar bizi zan basuan,
eta beartsu zalako iñork
gaixua maite etzuan.
Errege aundi bat izan zan bein
aren txabol beartsuan,
lilluratu zan neskatx orretaz,
emaztetzat artu zuan.

98. Urte-aldi bat txabolan pasa,
jun zan, berak ala naita,
andre gaixua basamortuan
bakar-bakarrrik utzita.
Ama garbi ark, onduan gero
ainbat seme ikusita:
«Ene semiok, ez lotsatu, ez,
errege dezute aita».

99. Beren aitaren aunditasuna
nolakua zan esanik:
«Oraindik ez du iñor ukatu
beregana joan danik.
Nola utziko zaituzte zuek
bere semiak izanik?»
Errege-etxera bidali zitun
besarka bana emanik.

100. Otxan ta umil sartu orduko
erregeren jauregira,
maite-xamurrez bere aulkitik
jarri zitzaien begira:
«Basoko nere emaztiaren
semek, atozte sendira.
Semiak nola ez artu, arrotzak
emen mantentzen badira?»

101. Jesukristo da errege ori,
eta ama beartasuna,
zeruak utzi eta lurrian
emaztetzat artu zuna.
Urte-aldi bat emen igaro,
jun zan betiko urruna;
ama ori da, basamortuan
semiak azi dituna.

102. Orrek bidaltzen gaitu zugana
zure aurrian jartzera,
basamortuan jaio geranok
geron Aitaren etxera.
Arrotzak ere jauregi ontan
baldin badute aukera,
bere semerik maitenak nola
utziko ditu galtzera?»

103. Geiegizkua zutelakuan,
utzi nai ezik zegona,
zutik jarri zan Aita Santua:
«Ona nun degun gizona,
beartasunez, zigor ta nekez,
zabalduz Pake ta Ona,
iya erori zaigun Elizai
zutik eutsiko diyona».
104. Itzez bakarrik onartu ziyen.
Frantziskok etzun etsiko;
urte gutxira aurrian zeukan
berriz ere belauniko.
Aita Santuak izenpetu zun
bizi-bide au betiko:
«Beartsu, garbi, besteren mende,
beren bizitza guziko».
105. Karguak utzi, etxiak eman,
dirua esku betian,
autsa bezela zabaltzen zuten
beartsuenen artian.
Andik-emendik banan-banaka,
Asis aldeko bidian,
jakintsu, apaiz asko jar ziran
ez-jakin baten mendian.

106. Onesten zitun eta biñaka,
damu ta oben-nekia
adiraztera, bialtzen zitun
eskeñiz Jaunan pakia:
zebiltzan leku danetan, amak
semia bezin maitia,
Anai txikiyak beti izan bear
zutela batak bestia.
107. Ordurik-ordu, andik-emendik,
eskale baten onduan,
beartsu eta aberats asko
leku-eskari lerruan.
Ainbesteraño ugaritu zan
amar urteren buruan,
bost millatikan gora bil ziran
Portziunkula-inguruan.
108. Arratsaldia; egun-argiya,
geldi, urruntzen ari zan;
otoi beruan zegon Frantzisko
Andre Mariren elizan.
Asis bertako neskatx eder bat
ixil-ixil etorri zan.
Berez ederra, txukun jantziya,
oso aberatsa baitzan:
gure gaztian mendian jarri
nai zula bere bizitzan.

109. Frantziskok esan zion berela:
 «Ona gure ezereza:
 soñeko xar bat jantzi, besteren
 etxia leku-babesa.
 Zuk nolaz artu zenezake au,
 izanikan aberatsa?»
 «Gure Jainkuan laguntzarekin
 ez al da ori errexat?
 Ikusiko du betetzen detan,
 pruebatxo bat egin beza».
110. «Sinistezkeroz pin zabiltzala,
 neskatx eder ta maitia,
 zakuki zar bat jantzi zazu ta
 eskian ibil zaitia».
 Esan bezela, etxerik etxe,
 apaltasunez betia,
 zakuki zar bat soñian, eske
 igaro zuan astia...
 Andre Mariren elizan berriz
 ere jo zuan atia.
111. Frantzisko Deunak sinistu zion
 eskeko umildu baitzan;
 ille eder ura ebaki zion,
 orduko oitura zan gisan.
 Eta lekaime arturik, berak
 konpondu zuan elizan,
Anai txikiak berentzat artu
 zuten beartsu-bizitzan.
Klarisak deitzen zaion ordena
 bakar onekin asi zan.

112. Klarak bazuan beste aizpatxo
bat, zeritzaiona Ines;
au bezin eder, Jainko-zalia,
ta neurri gabia piñez.
Bere aizparen ondora gabe
iñola etsi eziñez,
onen mendian, onen legera
jarri nai zulako ziñez,
arrats batian an azaldu zan
etxetik iges egiñez.
113. Guraso aiek min zuten, sartu
zalako aizpa zarrena,
gaztian berri jakin orduko
nastu zitzaien barrena.
Amabi gizon bidal zituzten,
osaba zar bat aurrena.
Ainbestekua zan batez ere
bere aitan itxumena:
il edo bizi, ekarritzeko
eman ziyeten ordena.
114. Amabi gizon itxu-mustuan
sar ziran etxe barrura,
bi neskatx gazte otoi ta barau
ari ziraden lekura.
Ines gaztia illetik artu
trapu zar baten modura,
joka, bultzaka, arrastan zuten
atera andik kanpora,
onian edo txarrian kendu
nai zuten aur maite ura.

115. Jaunak beretzat nai zun ordia
erru gabeko usua,
lurretik ezin mugitu zuten,
ta ezin eman pausua.
Osabak ordun, iltzeko asmoz,
altxa zun bere besua,
ezin jetxirik geldi zitzaion,
ezpatarekin jasua...
Ardi aul ura irentsi gabe
atzeratu zan otsua.
116. Aizpa zarrena indar-berrituz
atera zan konbentutik,
iltzalle aiek, Ines utzita,
aizkatu ziran lekutik,
aien bizitza artu nairik, asko
bildu ziran ingurutik...
Bi aizpak santu egin ziraden,
lagun ditugu zerutik,
mundu txar ontan zenbat mesede
egin diguten geroztik!
117. Ainbesteraño ezaguna zan
Anai txikien izena,
asko zebiltzan artu nayian
aien on-bide zuzena.
Bizi-bidea artua zuten,
sartzeko eragozpena,
beren etxetan bizi ziranak,
ezkondua zan geiena;
oientzat gure Frantziskok sortu
zun Irugarren Ordena.

118. Beren legiak, beren jantzia
eman zizkaten berela,
beren etxetik atera gabe
praile zitezen orrela.
Aita Santu ta errege-erregin
danak umil zetozela,
ta Frantziskoren Irugarrengo
Ordenan sar nai zutela,
ludi guztia berotu zuten
eguzki batek bezela.
119. Frantzisko Deunak jarri zituan
iru Ordenak bizitzen,
arrigarrizko eran irurak
asi ziran ugaritzen,
erru gabeko bizitz argira
oitura txarrak utzitzen,
gorroto zuten biyotz zekenak
pake-bidian jarritzen,
polliki-polliki iya erorin
zegon Eliza berritzen.
120. Soña estaltzeko lain
jantzi gorputzian,
bizitzeko lain jana,
gaua otoitzian.
Egunaren orduak
lantegi latzian...
Bere gorputza josi
zuen gurutzian.

121. Ordaintzeko besteren
pekaturen zorra,
gerruntzian zeraman
txarrantxa minkorra,
aragiya urratuz
gabero zigorra...
Nola eraman zeiken
ain bizitz gogorra?

122. Etsai bati bezela,
bere gorputzari
gorrotoz eman zion
nekia ugari;
atsedenik eman ez,
ukatu janari...
Larrua besterikan
etzuen ageri.

123. Opor-egunak moztu,
garizumak luza,
Jainkoantzat on etzan
gauzari zaputza...
Gurutze bat jantzita,
beste gabe, utsa:
orixe zan Frantzisko
gaixuan gorputza.

124. Arrokeriyen iges,
danen oinperaño;
aberastasun-iges,
dana uzteraño...
Beartsuak geiago
izan dira, baño
iñor ez da iritxi
onen mallaraño.
125. Ezkutuan, iseka,
menpeko morrontza,
danen oinpean bizi
Frantziskoren poza;
utsa jakinduria,
dirua gorotza,
Jainkoantzat uts-utsik
nai zuen biyotza.
126. Ikusten bazun iñoiz
beartsuagua,
illundu egingo zan
Frantziskon gogua.
Berela egingo zun
aren soñekua
bereakin trukatz
jazteko modua.

127. Emaztetzat zedukan
beartsutasuna,
subia zan arentzat
diru-kutsu zuna;
gerokorik ez gorde,
egunak eguna;
neurrik gabia zan
zizon maitasuna.

128. Jesus seaskatxuan
maite zun biyotzez,
txoratzen zan izena
entzutia utsez;
aberieri ere,
Jai onen oroitzez,
geiago emateko
agintzen zun pozez.

129. Seaskan ikustian
Jesus ain umilla,
gizon egin-ta jetxi
zala gure billa,
ao-txabalka ta non
zegon etzekilla,
orduak igarotzen
zituen ixilla.

130. Idi, asto, Aurtxua,
berrituz oroitza,
zulo batian jar zun
Belen'go jaiotza.
Ikusirik jendian
gau artako poza,
txoratu zan Frantzisko
maitean biotza.

131. Frantziskok zenbat aldiz
ez ote zun esan:
Jaungoikuak etzula
lurrian non etzan.
Gero, Ama-Semiak
aren ezerezan
ikusirik, samiñez
negarrez asten zan.

132. Ezin ikusi zuen
iñoiz gurutzerik,
berela negarrari
eraso gaberik.
Noiz-nai ojuka dabil
naigabez beterik,
esanaz: ez dutela
maite Maitalerik.

133. Jatia ere aztuta,
oju ta diadar
askotan mendiz-mendi
ibiltzen zan bakar:
ia maite giñuna
etzan maita biar...
«Zeru-lurak nerekin
egizute negar».
134. Gizonen bat ikusten
baldin bazun iñon,
«Maite gaituna, maita»
agindutzen ziyon.
Ainbat malkok begiak
kixkali zizkiyon,
berrogei urtetako
itxutua zegon.
135. Jesusen Nekaldiya
barrun-otoitzian
besterik etzebilkin
goiz eta arratsian;
azkenian zauriyak
bere gorputzian...
Jesusek nola josi
zuen gurutzian!

136. Apaizen bat topatzen
zuen aldiero,
laguneiri esaten
zien, beti bero:
«Aingeru eta apaiza
ikusit ezkerro,
lenen agurra oni,
aingeruai gero».

137. Orduak igarotzen
zitun bakarrian,
berak konpondutako
eliza xarrian,
belauniko jarrita
aldare aurrian,
besterikan ez balitz
bezela lurrian.

138. Besuak gora jasoz,
aurrera etzana,
irudi bat bezela,
azturikan dana,
kordegabetua ta
mundutikan juana,
olaxen egoten zan
maitale otxana.

139. Jauna artzen zunian,
aldare aurrian,
besuak gurutzetuz
bere bularrian,
bi begiyak itxita,
ixil, bakarrian,
orduantxe Frantzisko
etzegon lurrian.
140. Lurreko lokarriak
eten zitunian,
usuak egan egin
bear txuxenian:
gorputzez bizi arren
lurraren gañian
ezkutatu zan Jainko-
-maitetasunian.
141. Ur-tanto bat bezela,
Jainko-itxasuan
gure Frantzisko galdu
zan oso-osuan.
Zegon lekun zegola
otoitza sutxuan,
naita're Jaungoikua
ezin aztu zuan.

142. Gizon txiki-txapal bat,
arpegi ximurra,
oñuts gorrian dabil
larru ta ezurra;
erririk-erri bere
izketa xamurra,
gaizki bizi diranei
sarturik bildurra,
ederki astindu du
Itali'ko lurra.

143. Jesusen antz-irudi
Itali'n barruna,
animak billatzia
beraren jarduna;
danentzako da goxo,
danentzat kutuna,
aberats ta beartsu
berdintzen dituna,
ez du beste armarik:
Jainko-maitasuna.

144. Beti aurrian dauka
Jesusen oroitza,
geiago maitatzeko
alegin bakoitza;
argatik da beartsu,
argatik bildotsa,
Jesusek maitatzen dun
gauzetan biotza,
Aren antzeko izan,
ori bere poza.

145. Zenbat neke ta zigor,
zenbat otoitz ixil!
Zenbat barau, gaubela,
zenbat pausu umil!
«Jesus animengatik
zala jaio ta il»,
Aren bordara danak
nai lituzkela bil,
beti erririk-erri
oien billa dabil.

146. Ez da bordarik, ez da
mendiyan arkaitzik;
orrentzat ez da iñun
illun, ez ekaitzik;
orrentzat ez da sasi,
artzulo, txarrantxik;
orren biyotzarentzat
ez da beste pozik,
Jesusek maite duna
maitatzia baizik.

147. Maite-sua zeukaten
gizon orren itzak;
au indartzeko, berriz,
mirari-egintzak.
Aren beartasun ta
nekezko bizitzak
laister samurtzen zitun
zeken ta murrizak,
aren oñetan umil
ziran gudaritzak.

148. Ai!, zenbat ordu luze
ostuaz gabari,
ixillik, belauniko,
zerura eskari...
Ardi galdu guziyak
nai zizkan ekarri,
bizkarrian artuta,
Artzai maitiari,
orretxegatik egin
zan mixiolari.
149. Gizon onen biyotza
danentzat maitia,
pekatariyentzako
errukiz betia;
aberats izan edo
izan arlotia,
danentzako zedukan
zabalik atia,
danentzako zedukan
maitasun-pakia.
150. Joka txikitzen zuen
gorputz aula lenik,
otoitz beruan gero
lorik gabetanik:
«Animak, Jaun maitia,
eskatzen ditut nik...»
Ez derizkiyot iñoiz
utziko zuenik
bete gabe, gizonak
egin lezakenik.

151. Neurri gabeko aren
sinismen berua!
Ikusten zuten onen
begiyak gerua;
otoitzian zabaltzen
zitzaion zerua;
maitasunez serafin,
garbiz aingerua,
orduko askorentzat
Asis'ko erua.
152. Bein gañezka egin dun
uraren antzera,
Frantziskon maitasuna
beti zabalera.
Igaro zun Itali
batetik bestera,
biyotzak urrundu nai
atzerri aldera,
eman nairik Jesusen
itzak aditzera.
153. Maomatarretara
juateko moldatu,
lagun maite bat zuen
biderako artu;
itxas-aldi gaiztuak
etzion lagatu,
Frantzisko Deuna etzan
asko ikaratu,
asmuak bezin urrun
ezin da egatu.

154. Zoritxarreko gure
lur maite ontara
egin zuen praileak
urrengo egada.
Gure artetik barna
beste lurretara,
pasatzeko asmuan
gero Afrika'ra...
Asmuak bete gabe
berriro juana da.
155. Sendatu bezin laister
jarri zan begira:
Frantzi aldera egin
nai zuela bira.
Ugolino Kardenal
jaunan eskarira
itzuli zan berriro
laister Itali'ra,
umezurtz utzi zitun
semien erdira.
156. Frantzisko ez da bere
biotzan jabia,
sugarretan baitzeukan
barrunbe-labia;
beti aurrian dauka
atzerri aldia,
urrun oietan beti
amets-maitalia,
Itali'n kabi ezin
gure eskalia.

157. Itali'tik asita
legor ta itxaso,
igarorik bidian
amaika arazo.
Bi gudaritza aurrez-
aurre noiz eraso
zai zeuden lekura, bi
praile txiki gaxo
sartu ziran, etzuten
isek baizik jaso.
158. Kristauen gudaritza
ekin-zai zegola,
bi praile sartu ziran
tartian beiñola:
«Erri oi ez dezute
artuko iñola;
alperrik ixuriko
da zuen odola...»
Isek eginda, biak
zituzten kanpora.
159. Jo zuten arrokeriz
al zuten guziya,
autsi nairik etsaien
ormazko esiya.
Sei milla bat gizonek
utzirik biziya,
artu gabe gelditu
zan alare erriya;
ordun sinistu zuten
prailien egiya.

160. Frantzisko zan praile au;
gudari tartian
etsaien lekuraño
sartu bitartian,
utsik arkitu zuen
tarteka batian,
orma zarren barrura
sartu zan pakian...
Joka ebaindu zuten
arturik katian.
161. Ikusirik bi praile
barruan zeudela,
artu zituzten beren
etsaitzat bezela.
Frantziskok eska zien
orduan berela,
nagusian aurrera
sartu zezatela,
antxen bertan josiko
baitzuten bestela.
162. Eraman zituzten, ba,
Frantziskon eskera,
buruzari zeukaten
Soldanen aurrera.
Begiratu ondoren
burutik oñera,
ikusirik bi praile
aul aien tankera,
asarre: «Nork bidali
zaituzte onera?»

163. Beste gabe asi zan
gure izlariya,
Soldanen aurrez aurre
txutikan jarriya:
Jesukriston legia
izketan ariya,
etzan nolanaikoa
aren etorriya,
berotu zan musulman-
en buruzariya.
164. «Gelditu zaite bertan,
Frantzisko, nerekin
—esan zion Soldanek
atsegin-atsegin—;
nere jende aurrian
orrela itzegin».
«Pozik nai nuke, jauna,
gelditu zurekin,
bañan zu ta erria
lenen kristau egin.
165. Egizu su aundi bat;
nerekin batera
zure apaiz diranak
sar bitez orrera;
ta minutu gutxira
andikan atzera
bizirik atzeratzen
danaren legera
jarri zu ta erriya...
Konforme al zera?»

166. Soldanek etzun ontzat
artu eskariya,
ikusi baitzun bere
apaizen larriya.
«Bakarrik sartuko naiz.
Jainkuak biziya
gordetzen badit, orra
nun dagon egiya;
lege ortara jarri
zu ta zure erriya».
167. «Ez egin —esan ziyon—;
alperrik zabiltaza;
nere apaizak berdin
igesi dabiltaza».
Bildur zan mirarin bat
ikus al baleza,
aren indarrera artu
kristauen bizitza,
ortaz nasi etzedin
bere gudaritza.
168. Gauz on asko eskeñiz
artu zezatela,
bial nai zitun andik
lagunak bezela.
Ezer etzuten artu;
eskutsik orrela
nekean orde z aintza
iritxi zutela,
naigabez Itali'ra
juan ziran berela.

169. Asis'ko gotzai jaunak aurrian
esan zuen bein benetan:
etzula Jainko beste aitarik
izango ludi onetan.
Ederki asko azaldu zigun
bere egintz ta lanetan
nola bete zun eskeiñi zuna
bizitu zan egunetan.

170. Jainkoa zuen bakarrik Aita,
gañerakuak anaiak;
anaiak zitun eguzki, aize,
itxaso eta ibaiak;
anaiak zitun kilker ta txori,
otso, ardi ta arraiak,
anai bezela maitatzen zitun
Frantziskon biotz alaiak.

171. Askotan txori-sallak zetozen
kantari aren bidera,
aldameneko zugaitzetatik
aren itzak aditzera;
ardiyak ere berdín jauzika
ari agur egitera,
jolas eginda maite ondoren
biurtzen ziran larrera.

172. Pozez beterik an egoten zan
aien erdiyan jarriya,
ardi aul aiek bezin apala
zan onen biyotz garbiya.
Aren onduan pakian zeuden
azeri eta erbiya,
aren onduan maitale ziran
otsua eta ardiya.
173. Anaitzat zeukan oñaze-miña,
anaitzat negu ta otza,
anai gose ta beartasuna,
anai zuen eriotza.
Bera zebillen leku danetan
ixuriz pake ta poza,
juan zan emendik, gorroto txarra
zer zan etzekin biotza.
174. Eskale xarpail baten itxuran
sartu zan txoko danetan,
amaika guda, gorroto gaixto
arindu zitun benetan,
gizon iltzalle, lapur galduak
sartuaz beren onetan;
pixti gaiztuak ere umildu
zitzaizkan bere oñetan.

175. Gubio'n bazan otso zital bat;
noiznai gizonak iltzera
errira jeisten zan; bein Frantzisko
igo zan aren leitzera;
danon bildur zan otso gaiztua
onen lenengo itzera
umil ta goxo urbil zitzaion
arkume baten antzera.

176. Andik aurrera erriyan bertan
ibil zan gure otsua,
eskurik esku oitua dagon
ardi bat bezain mantxua;
ate guzitan bazan arentzat
jan ta edari goxua,
ta il zanian naigabetu zan
Gubio erri osua.

177. Gizonentzako zun batez ere
biyotz apal eta ona:
oiek sendatu, oiek garbitu,
ortan zeukan zoriona;
oientzako zan oso-osorik
Goikuak eman ziyona,
Arretzek bakar-bakarrik daki
zenbat maite zun gizona.

178. Erririk-erri, autsez betia,
auldua ta eroriya,
soñeko xar bat, besterik gabe,
dabil mixiolariya:
itxuak argi, errenak ibil,
eten gabe mirariya,
sartzen dan leku danetan bere
ondora doa erriya.
179. Ler egin zuten batian, jo zun
zaldun on baten atia:
atsedentzeko utziko zion
etxe barruko pakia.
Pozik artu zun zaldun on arek
ta maitasunez betia,
esanik gero: «Atsedentzian,
jatera igo zaitia».
180. Eskerrak eman zizkan Frantziskok
artu zuelako ala;
bañan lenbizi erritxo artan
itzegin bear zuala.
Neskametxua etxian utzi,
ark aurra zaindu zezala,
ta entzutera senar-emazte
biyak joango zirala.

181. Zaldunak joan ziran orduko
atzetik neskametxua;
biyur zanian, erre ta illa
aurkitu zuen aurtxua.
Egin zunaren bildur-ikaraz
izutua ta lausua,
aur illa kutxan ezkutatuta
igesi jua zan gaxua.
182. Biotz gozoko guraso aiek
laister galdu zuten poza,
sartu orduko arki baitzuten
semian gorputz illotza;
bañan ez mintzearren etxian
artu zutenan biyotza,
ixillik pasa nai zuten beren
semiaren eriyotza.
183. Guraso on aien samin astuna
igerririk bazkaldarrak,
bazkal onduan bere postretzat
eskatu zitun sagarrak.
«Barkatu, au ez da sagar-lurra»
erantzun zion senarrak.
«Aurreko kutxa txiki orretan
badauzkatzu bi, ederrak».

184. Bazkaldarrai ez ukatzearren
jaso zuen kutxa ura,
bizi-bizirik bi sagarrekin
jostari an zegon aurra.
Nolanaikua etzan guraso
on aien poz ta bildurra,
olakoxia zan **Frantziskoren**
biyotz goxo ta xamurra.
185. Gaberdiya zan, giro epela.
Umbri aldeko udara;
Frantzisko otoi beruan zegon,
etzun joan nai lotara.
Aingeru batzuk jetxi zitzaizkan
ar-zulo illun artara,
danak batera esan ziyoten:
«Elizara, elizara.»
186. Eliz-barruan sartu zaneke
ura zan ikusgarriya!
Jesus an zegon bere Amakin,
Frantziskoren zai jarriya.
Ikus orduko auspez jarri zan
jasorik biotz garbiya,
itxaropenez Ama-Semiai
egin zien eskariya.

187. «Santuen Santu zeran Jainkoa,
 Ama bitarteko dala,
 itxaropenez, biyotz-biyotzez,
 gaur eskatzen dizut ala:
 Eliz onetan sartutzen danak,
 aitortz ta damuz apala,
 bere pekatu danen barkamen
 osua iritxi dezala.»
188. «Gauza aundiya eskatzen didak.
 Eman zegok. Oraindik
 aundiyaguak iritxi bear
 dituk, Frantzisko, Nigandik.
 Lenengo ordia Aita Santuak
 ontzat emana bear dik».
 Ta bat-batian Ama-Semiak
 ezkutatu ziran andik.
189. Egun-urratze orduko an zan
 Aita Santuan oñetan:
 «Gauza aundiya eskatu didak,
 Frantzisko, oraingo onetan.
 Jaunak esan-ta atorren ezker
 emana zegok benetan.
 Egun bakar bat aukeratu zak
 ta etorri adi bueltan».

190. Neguko arrats gaizto batian
otoi ta otoi an dago,
bere gorputza urratzeraño
joka gero ta geiago.
Etsaiak dio: «Aski dek, motell,
zaitu adi, geldi ago;
ez al dek obe emen maite ire
Jainkua luzaruago?»

191. Zigor artian entzun orduko
diabruan abots ori,
larru gorririk iraulkatu zan
elur, sasi ta elorri.
Ixuritako odoletik sortu
ziran arros txuri-gorri,
aingeru-sail bat lagundutzera
bertan zitzaion etorri.

192. Elurra bezin txuriz jantziya,
aingeru-talde artian,
zoragarrizko bide batetik
joan zan aurrera pakian.
Ogei ta lau arros txuri-gorri
artuz berekin batian,
aingeru-taldez inguratua
sartu zan eliz-atian.

193. An zegon Jesus bere Amakin,
txuriz jantziya elizan;
ogei ta lau arros txuri-gorri
Jesusi eskeiñi zizkan;
auspez jarrita eskatu ziyon
len agindu ziyon gisan:
erakusteko barkamen ori
noiz ote zeikian izan.
194. «Dagonillaren bigarrenian»
erantzun ziyon an bertan;
ta izkutatu zan, gure Frantzisko
utzirik bere oñetan.
Aita Santuak ontzat artu zun;
geroztik egun orretan
irabazten da barkamen ori
elizarik geienetan.
195. Mundu-pozera bere zentzuak
Jainkuak zizkan estali;
betiko malko garratzak, berriz,
begi argiyak itzali.
Gizonak supri ditzaken gaitzak
Goikuak zizkan bidali;
suak bezela maitasun-garrak
biyotza ziyon kiskali.

196. Aje gabeko zatirik ez du
iya bere gorputzian,
alare neke-geiago-naia
zeukan bere biyotzian;
Jesusek pasa zitun samiñak
Golgota'ko gurutzian,
eskatzen zitun gure Santuak
gau ta egun otoitzian.
197. Ondo bazekin bazijuala,
asiya zegon gain-bera:
urtez gaztia, itxuraz zarra,
gorputz guziya minbera.
Betiko juan baño lenago,
Alberni-arkaitz gañera
Mikel Deunaren garizumako
igo nayian zan bera.
198. Bi lagun maite berekin artu;
gure Jainkuaren argiz,
grazi aundin bat emango zion
itxaropena zun egiz.
Txosna txiki bat egin ziyoten;
Frantziskok jo zuen begiz:
ura zuela azken agurra,
etzala igoko berriz.

199. Igo orduko asi zan neke
geiago eske berela,
otoi ta negar, zigor ta barau,
maitasunezko gau-bela.
Zutik ezin zan egon, oñaze
geiago nai zituela;
biyotz barruan nabaritu zun
zerbait, kezka bat bezela.

200. Agor-illaren amalaua zan,
argiz jantzi zan mendiya;
serafin eder bat azaldu zan
sei ego aundiz jantziya;
sei ego aundi oiek estaliz
Jesus gurutzan josiya,
aren aurrian gure Frantziskon
biyotzak zeukan auziya.

201. Ao-txabalka, auspezka luze,
bere zentzutik joana,
ikusirikan aurre-aurrian
ainbeste maite zuana,
gurutze artan ain kupigarri
josiya Jesus otxana,
oñazez esan t'esan ari zan:
«Nere Jainko, nere dana!»

202. Oñazez zegon bere Jainkua
gurutzian ikusirik;
pozez gañezka, berriz, maitia
ain onduan idukirik.
Izketan jardun ondoren jua zan
au illunpian utzirik,
ta bere esku, oiñ, saietsian
bost zauriyak idikirik.
203. Bere animak zorion poza,
gorputza miñez autsiya,
orra iritxi Maitiagandik
eskatu zion guziya;
oraintxe dago, Jesus bezela,
gurutzitari josiya,
ordura arte beste iñori
eman etziyon graziya.
204. Alberni'tikan ibar aldera
Frantziskok, jetxi zanian,
beste munduko izakiren bat
zirudin bere soñian:
gorputz guziya oñaze miñez,
zauriyak esku-oñian,
saietsetikan odol-jariyo,
ezin jua oñen gañian,
alare beti buruz argiya
eta umore onian.

205. Ezur ta larru besterik ez ta
 aurpegiya ubel ori,
 asto koxkor bat eman ziyoten
 etzedin aulez erori;
 osasun billa bisit-egiñaz
 amaika erri-txokori,
 iñungo aize berriyak ezin
 onik egin Frantziskori,
 azkeneko bi urte luzetan
 ibilli zuten il-zori.
206. Ikusirikan asto gañian
 ain gizon xarpail, kaxkarra,
 aren ondoren alare danak,
 aundi, txiki, gazte, zarra:
 «Orra santua! Orra santua!»
 zuten beren diadarra.
 «Gure Jainkua zintzillik dago;
 egin dezagun negarra!»
 Erri guziya damuazteko
 aski zun ori bakarra.
207. Sartzen zan leku danetan, jende
 guziya bidera pozik,
 bera ikutu ta jantzi-puskak
 mozteko etzuten lotsik;
 danak ondoren ojuka, iñork
 etziyon egin nai gaitzik;
 gertatzen zanz etzan oartzan,
 etzuen entzuten itzik,
 Frantzisko etzan beregan bizi,
 Jainko-biyotzian baizik.

208. Iñungo aize goxuek ezin
 sendatu diyote gaitza,
 ez lorik, ez jan, ez du ikusten
 ezin garbitu du itza.
 Ain aula dago, gaxua, ez du
 luzarorako bizitza,
 bere sort-errin il nai zula-ta
 ekarri zuten Asis'a;
 oñaze obek danen gañetik
 alare kantu-otoitza.
209. Gotzai jaunaren etxian zegon,
 onen kontura utziya:
 «Egun gutxiko biziya dezu»
 eman ziyoten etsiya.
 Kantuz asi zan, gero maiteki
 egin ziyen eskariya
 Portziunkula'ra eramateko;
 Jesus maitiak graziya
 ixuri ziyon lekuan bertan
 utzi nai zula biziya.
210. Bide erdiyan, berak esanda,
 Asis aldera begira:
 «Agur betiko, Asis maitia,
 banua pozen tokira.
 Sort-erri maite, santuen erri,
 nere eguna etorri da».
 Onetsi zuen, bere prailiak
 ar zuten beren erdira,
 erdi negarrez jarraitu zuten
 Portziunkula-txikira.

211. Urriko illa, lenen eguna,
ostegun on baten goiza,
oñazez dago gure Frantzisko,
gallentzen dijua gaitza.
Praile geienak urbildu zaizka
entzun nairik aren itza,
ogi onetsi puskatxo bana
emanik Jesusen gisa,
ez dago oso luzarorako
maite dutenan bizitza.
212. Elizakuak eman zizkaten,
alai Frantziskok barruna:
«Anai maitiak, bete det Jaunan
oñetan eskeiñi nuna;
oñazez baña gaba badoa,
badator pozez eguna;
bete dezala bakoitzak ondo
norbere eginkizuna,
gure Jainkuak beteko baitu
Berak agindu ziguna.»
213. Erroman bazun andre aberats
bat, asko maite zuena,
anai txikiyei biyotz-biyotzez
beti lagundu ziyena.
Frantziskok, erdi jolas, jar ziyon
Frai Jakobo'ren izena,
gauzaz betia an etorri zan
jakin zunian azkena,
iltzen zegonan oin zaurituak
bustiz, beste Madalena.

214. Oñazez larri dago gaxoa,
biotza ez dauka lasa,
alare kantuz ixillazten du
bere oñaze garratza.
Ikusirikan bere gorputza
ain aula eta eskasa:
«Gorputz maitia, barka zadazu
emandako tratu latza,
zure neke, min, oieiri esker
anima gaur aberatsa».
215. «Larru bizirik jar nazazute»
deika *Eriotz anaia*;
eska bezela laister egin zan
Frantziskoren azken naia.
«Ixuri autsa nere gañera,
uxatu dedin etsaia;
ez egin negar, bada, maitiok,
eduki biyotz alai».
Larru bizirik luze an dago
eriyotzan zai, lasaia.
216. Pasiyo Deuna irakurtzeko;
andik laister bat-batera:
«Eskari nator Zugana, Jauna,
artu ni aldamera!
Anai Eriyotz, ez ikaratu,
zatoz nere barrenera...»
Irauli zuen bere burua
bular igarren gañera,
neke artatik kantari juan zan
betiko atsedenera.

217. Bere zauriak agerian da
gorputz guzian sutautsa,
mirari gabe bere biziya
ezin zeiken geio luza.
Esku batian bildu zeikena,
an zegon aragiz utsa,
ezur ta larru, eskeletua,
ezertako etzan gauza,
ain ezer-ez gaur, anima ura
eduki zuen gorputza.
218. Jesus bezela, larru bizirik
il zan oñaze tartian,
bere Emazte Beartasuna
maitatuaz ill artian,
emen itzali, goian pizteko
Jainko-maitasun betian.
Santu izena eman zioten
il da bigarren urtian,
arrigarrizko jaiak ospatuz
sortu zan erri maitian.
219. Oñaze-miñen artian kantuz,
ala bizi ta juan zera;
bertsolariok ere, Frantzisko,
orrelakoxiak gera:
Poz ta negarra, bizi, eriyotz,
zoriontsu, naiz minbera,
azken orduan alai kantari
mundu ontatik bestera
igo gaitezen, Aita maitia,
betiko atsedenera.

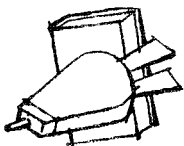
ORAINDAÑOKO LIBURUAK

1. R. Artola: Sagardoaren Graziya (*Aitua*).
2. M. Soroa: Gabon, Au ostatubal, Anton Kaiku (*Aitua*).
3. F. Apalategi: Euskal mutillak armetan, I. (*Aitua*).
4. Pepe Artola: Ustez laguna detan. (*Aitua*).
5. P. M. Urruzuno: Euskalerritik zerura. (*Aitua*).
6. T. Alzaga: Ramuntxo. (*Aitua*).
7. R. Azkarate: Galtzaundi. (*Aitua*).
8. A. Apaolaza: Patxiko Txerren. (*Aitua*).
9. B. Iraola: Oroitzak. (*Aitua*).
10. Errege eguneko bertso sayoa. (*Aitua*).
11. P. Larzabal: Bordaxuri. (*Aitua*).
12. Bilintx: Bertso ta lan guziak. (*Aitua*).
13. M. Izeta: Dirua galgarri. (*Aitua*).
14. P. Larzabal: Iru ziren. (*Aitua*).
15. Ezkontza galdutako bertsoak, I. (*Aitua*).
16. A. M.ª Zabala: Gabon gau bat. (*Aitua*).
17. A. M.ª Labayen: Malentxo alargun! (*Aitua*).
- 18-19. A. Zavala: Txirrita. (*Aitua*).
20. F. Goñi: Lurdesko gertaerak. (*Aitua*).
21. P. Larzabal: Herriko bozak. (*Aitua*).
22. Bertsolarien txapelketa (30-XII-1962). (*Aitua*)
23. Aizkolariak. (*Aitua*).
24. F. Imaz: Bertso guziak. (*Aitua*).

25. A. P. Iturriaga: Jolasak. (*Aitua*).
26. A. M.ª Zabala, A. Larraitz, Mir: Periyaren zala-partak. (*Aitua*).
27. Azpeitiko Premiyoaren bertsoak. (*Aitua*).
28. B. A. Mogel: Ipui onak. (*Aitua*).
29. T. Alzaga: Burruntziya. (*Aitua*).
30. G. Anduaga: Egunsentiko txoria. (*Aitua*).
31. M. Soroa: Baratzen. (*Aitua*).
32. M. Elicegui, A. Zavala: Pello Errotaren bizitza. (*Aitua*).
33. M. Elizegui, A. Zavala: Pello Errotak jarritako bertsoak. (*Aitua*).
34. P. Larzabal: Senpere-n gertatua. (*Aitua*).
- 35-36. J. V. de Echagaray: Festara. (*Aitua*).
37. A. Cardaberaz: Euskeraren berri onak. (*Aitua*).
38. S. Salaverria: Neronek tirako nizkin. (*Aitua*).
39. Bertsolariak: Amar urteko bertso-paperak. (*Aitua*)
- 40-41. J. R. Zubillaga: Lardasketa. (*Aitua*).
42. Uztapide: Noizbait. (*Aitua*).
43. Bertsolari-txapelketa. (1-I-1965). (*Aitua*).
44. P. Larzabal: Hilla esposatu. (*Aitua*).
- 45-46. J. M. Satrustegui: Bordel bertsularia. (*Aitua*).
47. P. M. Urruzuno: Iru ziri. (*Aitua*).
48. P. Barrutia, Sor Luisa, X. Munibe: Teatro zaarra. (*Aitua*).
- 49-50. A. Zavala: Pello Errotaren itzala. (*Aitua*).
51. P. M. Urruzuno: Ur-zale baten ipuiak. (*Aitua*).
- 52-53. G. Anduaga: Bertso-bilduma.
54. A. Zavala: Pernando Amezketarra bertsularia. (*Aitua*).
55. Basarri: Laugarren txinpartak. (*Aitua*).
56. A. Zavala: Udarregi bertsularia. (*Aitua*).
- 57-58. C. Beobide: Asis'ko Lorea. (*Aitua*).
59. A. Zavala: Axentxio Txanka bertsularia. (*Aitua*).
60. A. Zavala: Errikotxia, Itxaspe ta beste zenbait bertsolari. (*Aitua*).
61. A. Zavala: Gaztelu bertsularia. (*Aitua*).
62. A. Zavala: Zarautz'ko Zaldubi bertsularia.
- 63-64. A. Zavala: Juan eta Pello Zabaleta bertsolariak. (*Aitua*).
65. J. M. Satrustegui: Luzaide'ko kantiak. (*Aitua*).
66. A. Zavala: Iru bertsolari. (*Aitua*).
67. Bertsolari-txapelketa (11-VI-1967). (*Aitua*).
- 68-69-70. A. Zavala: Alzo'ko Imaz bertsularia.
- 71-72. A. Iturriaga: Ipuiak. (*Aitua*).

73. *A. Zavala*: Iru anai bertsolari. (*Aitua*).
- 74-75. *A. Zavala*: Errenteria'ko bertsolari zaarrak.
76. *A. Zavala*: Alza'ko bertsolari zaarrak. (*Aitua*).
- 77-78. *A. Zavala*: Paulo Yanzi ta bere lagunen bertsoak. (*Aitua*).
- 79-80-81. *A. Zavala*: Lexo bertsolaria.
82. *A. Zavala*: Juan Maria Zubizarreta bertsolaria. (*Aitua*).
83. *A. Zavala*: Motza, Zulaika ta Ugalde bertsolariak. (*Aitua*).
84. *M. Matxain*: Uste gabea. (*Aitua*).
85. *Xalbador*: Ezin bertzean. (*Aitua*).
- 86-87. *A. Zavala*: F. Iturzaeta bertsolaria.
- 88-89-90. *A. Zavala*: Xenpelar bertsolaria. (*Aitua*).
91. *A. Zavala*: Txapel bertsolaria. (*Aitua*).
92. *I. Alkain*. - *A. Zavala*: Alkain aita-semeak. (*Aitua*).
93. *A. Zavala*: Zubeltzu ta Saikola bertsolariak. (*Aitua*).
94. *A. Zavala*: Atano ta Estrada bertsolariak. (*Aitua*).
- 95-96. *A. Zavala*: Azkoitia'ko zenbait bertsolari.
97. *A. Zavala*: Bidasoa aldeko bost bertsolari. (*Aitua*).
- 98-99. *Inozentzio Olea*: Goierriko lorak.
100. *Manuel Lasarte*: Bertso-mordoxka. (*Aitua*).
- 101-102. *A. Zavala*: Txirritaren bertsoak. I. (*Aitua*).
- 103-104. *A. Zavala*: Txirritaren bertsoak. II. (*Aitua*).
105. *José Inazio Etxeberria*: Mendi-gañetik.
106. *A. Zavala*: Pastor Izuela. - Ezkioko ta Segurako itxuak. (*Aitua*).
107. *A. Zavala*: Zepai bertsolaria. (*Aitua*).
108. *Mattin*: Ahal dena. (*Aitua*).
- 109-110. *P. Lafitte*: Mañex Etchamendy bertsolaria.
111. *Bertsolariak*: Xenpelar-aria, 1972. (*Aitua*).
112. *Basarri*: Sortu zaizkidanak. (*Aitua*).
113. *P. M. Urruzuno*: Sasiletrau baten ziria.
114. *A. Zavala*: Kaskazuri bertsolaria.
115. *A. Zavala*: Larraburu, Lexoti ta Balentin bertsolariak. (*Aitua*).
116. *A. Zavala*: Oiartzungo bost bertsolari. (*Aitua*).
- 117-118. *Balendin Enbeita*: Nere apurra.
119. *A. Zavala*: Oiartzungo beste lau bertsolari. (*Aitua*).
- 120-121-122. *A. Zavala*: Mendaro Txirristaka.
- 123-124-125. *A. Zavala*: Zapirain anaiak.

126. *A. Zavala*: Ustu ezin zan ganbara.
127. *M. Arozamena*: Nere aldia.
128. *A. Zavala*: Amodiozko penak bertso berrietan.
129. *A. Zavala*: Afrika'ko gerra (1859-1860).
130. *A. Zavala*: Patxi Erauskin bertsolaria (I).
131. *A. Zavala*: Patxi Erauskin bertsolaria (II).
132. *A. Zavala*: Patxi Erauskin bertsolaria (III).
133. *A. Zavala*: Arrantzaleen bizitza.
134. *J. M. Arrizabalo - A. Zavala*: Baso-mutillak.
135. *A. Zavala*: Jaioak bizi nai.
136. *A. Zavala*: Noe'ren ontzia.
- 137-138. *Ataño*: Txantxangorri kantaria.
139. *A. Zavala*: Soldaduzkako bertsoak.
140. *A. Zavala*: Nekazariak bai miseriak.
141. *Bertsolariak*: Bertsolari-Txapelketa Nagusia (Donostia, 1980-I-6).
142. *A. Zavala*: Txabolategi, Elkoro eta Leunda bertsolariak.
143. *J. J. Irazusta*: Nork bere bidea (I).
144. *J. J. Irazusta*: Nork bere bidea (II).
145. *J. J. Irazusta*: Nork bere bidea (III).
146. *A. Zavala*: Berridi eta Kuxkullu bertsolariak.
147. *Ataño*: Txori.
148. *I. Alkain, A. Zavala*: Gerrateko ibillerak (I).
149. *I. Alkain, A. Zavala*: Gerrateko ibillerak (II).
150. *I. Alkain, A. Zavala*: Gerrateko ibillerak (III).
151. *Mattin Treku*: Etxe xokotik kantari.
152. *Xalbador*: Herria gogoan.
153. *J. K. Zapirain, Ataño*: Zure Pasio Santua. Asis'ko San Frantziskoren bizitza.

AUSPOA
LIBURUTEGIA